

Essais

Essays

**NEDERLANDSTALIGE SCHRIJVERS
IN STEENVOORDE, IN DE WESTHOEK
VAN DE NEDERLANDEN IN FRANKRIJK**

Antoon Lowyck

Cercle Andries Steven Kring

Digitale heruitgave als eerbetoon aan Antoon Lowyck (1914-2005)

Antoon Lowyck est né à Bruges le 1er décembre 1914. Il y fut ordonné prêtre le 3 juin 1939. De 1939 à 1944, il enseigna dans l'enseignement secondaire. En 1945, il fut nommé aumônier militaire en Flandre-Occidentale. À partir de 1941, il se passionna pour l'histoire locale. Ses études couvraient la Flandre-Occidentale et la Flandre française. Antoon Lowyck est décédé à Bruges le 26 juin 2005.

Antoon Lowyck werd geboren te Brugge op 1 december 1914. Op 3 juni 1939 werd hij er tot priester gewijd. Van 1939 tot 1944 gaf hij les in het middelbaar onderwijs. In 1945 werd hij tot legeraalmoezenier benoemd in West-Vlaanderen. Vanaf 1941 was hij een hartstochtelijk heemkundige. Zijn studiegebied omvatte West-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen. Antoon Lowyck is op 26 juni 2005 in Brugge overleden.

Édition originale : 1991
Numérisation : Gilbert Allemeesch
Publication : 2026
Numéro 9 de la série *Essais*

Oorspronkelijke uitgave: 1991
Digitalisering: Gilbert Allemeesch
Publicatie: 2026
Nummer 9 in de reeks *Essays*

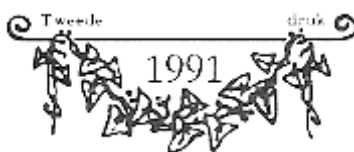
Cercle Andries Steven Kring

NEDERLANDSTALIGE SCHRIJVERS IN STEENVOORDE, IN DE WESTHOEK VAN DE NEDERLANDEN IN FRANKRIJK

Antoon Lowyck

Uitgave “Werkgroep de Nederlanden” Poperinge

NEDERLANDSTALIGE SCHRIJVERS

IN STEENVOORDE, IN DE WESTHOEK

VAN DE NEDERLANDEN IN FRANKRIJK

Antoon Lowyck, Brugge

INLEIDING

In de Westhoek van Frans-Vlaanderen hebben in het verleden veel Nederlandstalige schrijvers geleefd en gewerkt. Ondanks een toenemende verfransing blijven mensen uit de Westhoek hun moedertaal trouw en verschijnen er regelmatig boeken en brochures in het Nederlands. Met dit artikel willen wij de reeks voortzetten waarin we eerder de schrijvers in de plaatsen Hondschote en Kassel behandelden¹. In dit artikel willen wij nader ingaan op de Nederlandstalige schrijvers in het stadje Steenvoorde. Voor deze plaats is er een moeilijkheid voor de zeventiende en achttiende eeuw, omdat het hele archief van de rederijderskamer verloren gegaan is. Lodewijk de Baecker kon nog al de bescheiden van het rederijdersgilde en de namen van de rederijders uit Steenvoorde inzien bij de laatste hoofdman van het voornaamste gilde: *De Ontsluyters* nl. de schrijver De Kytspotter².

Er waren vijf gilden op verschillende tijden.

1) *De Rederijcke Gilde van den H. Petrus* met kenspreuk *Ontsluyters van Vreugden*. Ook *Libertijnen* genoemd³.

¹ A. LOWYCK, *De Nederlandstalige Schrijvers in Hondschote, Westhoek van de Nederlanden in Frankrijk*, in Zannekin, 1986, blz. 5, A. LOWYCK *Nederlandstalige schrijvers in Kassel, Westhoek. Westhoek van de Nederlanden in Frankrijk* in Zannekin, 1987, blz. 29 en A. LOWYCK, *Nederlandstalige schrijvers in Belle, Westhoek van de Nederlanden in Frankrijk* in Zannekin, 1988, blz. 29

² L. DE BAECKER, *Les Flamands de France*, Brionne, z.d., blz. 214. Dit is een anastatische herdruk van de uitgave van 1851.

³ Als meest geraadpleegde bronnen over *De Ontsluyters* en de schrijvers werken in de Westhoek gebruikt: L. DE BAECKER, *Les flamands de France*, (= Les Flamands) Brionne, z.d., blz. 214. *Séance du 27 octobre 1853* in ACFF, 1 (1853), blz. 47-38; M.A. RICOIR, *Note sur quelques sociétés de Rhétorique*, in BCFF, 1 (1853-59), blz. 403-404; R. BERTRAND, *Séance du 19 juin 1856*, in BCFF, 1 (1855-59), blz. 78; R. BERTRAND, *Séance du 11 septembre 1856 Hommages* in BCFF, 1 (1855-59), blz. 86; D. CARNEL, *Les sociétés de Rhétorique et leur représentations dramatique chez les flamands de France*, in ACFF, 5 (1858-1860), blz. 8, 9, 45 en dl. 2, blz. 17. Er bestaat een overdruk van; E. DE COUSSEMAKER, *Bibliographie des flamands de France* in ACFF, 1 (1853), blz. 313-314 en 431-433; *Liste des concurrents inscrits pour le concours de rhétorique à Eecke le 8 septembre 1861*, in Bulletin du Comité flamand de France (= BCFF), 2 (1860-1862), blz. 306; V. DERODE, *Un concours de rhétorique dans un village flamand de France en 1861* in BCFF, 2 (1860-1862), blz. 294-305; E. VANDER STRAETEN, *Notes sur les sociétés de rhétorique de la Flandre Maritime*, in BCFF, 3 (1863-1865), blz. 671-672; *Statistique archéologique*

Zie verder de geschiedenis ervan waarzonder we de Nederlandstalige schrijvers niet kunnen behandelen.

2) Een andere kamer met de kenspreuk *Onrust in genoechte* was hier werkzaam op het einde van de achttiende eeuw. Ze behaalde de eerste prijs in 1775 in Kortrijk⁴. Sommigen beweren dat dit dezelfde rederijkerkamer is als de *Ontslyters*⁵.

3) *De Deugdoeffenaers*⁶ meestal verkort *Deugdoeffers* genoemd⁷.

4) *Maetschappij van den H. Eligius* in 1820 vermeld. Een *Rouwklacht* voor Josephus Franciscus Hidden (afb. 1) bewaard in privé archief in Belle. Deze vermeldt: opgedragen door de medebroeders der Maetschappij van den H. Eligius. Wijlen Michiel English schreef in het Parochieblad van Brugge dat er een deel van relikwie van St.-Elooi of Eligius uit de St.-Salvatorskerk in Brugge werd afgenomen voor Steenvoorde.

5) *De Maetschappij van Kalekanen Kalkane* (volgens sommige *Kallekamp*) (afb. 2) was waarschijnlijk gevestigd in de herberg Kalkane (Kallekamp) en had als "huisdichter" Benoot Van

du département du Nord, Arrondissement d'Hazebrouck, Rijsel, 1863, blz. 61 ; A. BONVARLET, *Séance du 20 avril à Dunkerque* in BCFF, 3 (1863-1965), blz. 3-4; F. DE POTTER EN P. BORRE, *Geschiedenis van de rederijkerkamer van Veurne*, Gent, 1870, blz. 106; *Chambres de rhétorique et sociétés dramatiques des Pays-Bas. Chambres Secondaires*, (= Chambres secondaires), Gent, z.d.; (na 1880), blz. 158-159; A. BONVARLET, *Quelques indications sur les représentations dramatique qui ont eu lieu chez les flamands de France*, in BCFF, n.s.I (1890-1893), blz. 10; L. DE BAECKER, *La langue des flamands de France* (= *La Langue*), Gent, 1893, blz. 83; J. FICHEROUILLE, *Bailleul Origines de bailleul et ses chatelains*, Belle 1898, blz. 46; E. CORTYL, Notes et documents concernant les sociétés de rhétorique de Steenvoorde et d'Hazebrouck, = BCFF, 3. n.s. (1900-1904), blz. 305-415; *Compte rendu de la séance du 13 avril 1905* in BCFF, n.s. (1900-1904), blz. 423-424; J. FICHEROUILLE, *Bailleul, Pages de l'histoire locales*, Belle, 1906, blz. 258; *Excursion archéologique à Courtrai et compte-rendu de la séance du 16 juin 1910*, in BCFF, n.s. (1906-1911), blz. 546-548; J.E. VAN DEN DRIESSE, *L'éducation populaire flamande de théâtre et de chant* in *Le Beffroi de Flandre* numéro special 1928, blz. 62; H. EECKEL, t'Onzent in het Westland, Leuven, 1930, blz. 320; L. DETREZ, *Les sociétés de rhétorique en Flandre au XVIIIe siècle d'après les documents inédites* (= *Sociétés*), in BCFF, 12 (1948), blz. 191 ; L. DETREZ, *La culture populaire en Flandre et les chambres de rhétorique* (= *Culture*), in *Flamands de France*, ACFF (= *Annales du Comité flamand de France*), 45 (1954), blz. 391-396; J. DELEU, *Uit Tisje Tasjes Korf* (voor R. Despicht, lid van de Maetschappij der Nederlandse letterkunde, in *Ons Erfdeel* 2 (1958), nr. 2, blz. 28. J. DELEU, *In Memoriam Professor-Dichter René Despicht* in *Ons Erfdeel* 3 (1960), nr. 4; blz. 1-3 met foto. W. PEE, *René Despicht 1870-1960*, *Ons Erfdeel*, 4, (1960), nr. 1, blz. 6-8; W.B. W. BEERNAERT, *Professor René Despicht herdacht in Radio Kortrijk* in *Ons Erfdeel* 3 (1960), nr. 4, blz. 45; F. VAN DEN HENDE, *De Zuidvlaamse Toneelrenaissance der late 18de eeuw als voorspel der kulturele heropleving van Vlaanderen*; in *Het Pennoen*, 12 (1961), nr. 5; C. MOEYAERT, *De rederijkerkamer van Eke Verblijders in het kruis*, leper, z.d., (1972), z. blz.; *Toneelwedstrijd in Poperinge 1782-1783*, in *Biekorf*, 76 (1975), blz. 179; L. VERBEKE, *Vlaanderen in Frankrijk*, Antwerpen-Utrecht, 1970, blz. 109; B. BIJNENS, *Frans-Vlaanderen Jaarboekje*, dl. 7 (1974), blz. 87; E. COORNAERT, *La Flandre française du langue flamande*, Parijs, z.d., blz. 132; F. VAN DEN HENDE, *Rederijkergerenootschappen in Frans Vlaanderen gedurende de tweede helft van de achttiende eeuw in Vlaanderen*, in *Vlaanderen*, Frans-Vlaanderennummer, nr. 190, 31 (1982), blz. 286; R. SANSEN, *Les chambres de rhétorique*, in *Revue de l'Houtland*, nr. 12 (1982), blz. II; *Frans-Vlaanderen ooit van gehoord*, Brugge, z.d. (1985), z. blz.; C. MOEYAERT, *Schrijftaal van de Westhoek in Frankrijk. Onuitgegeven gedichten van Andries Steven*, in *Frans Nederlanden*, 9e Jaarboek (1985, blz. 215; 3-4 octobre de ses origines in *Indicateur des Flandres*, 9 okt. 1987; *La fête du houblon et un cortège historique* in *Journal des Flandres*, 9 okt. 1987; *Le merveilleux cortège historique, de prachtige historische stoet Steenvoorde* (= *Prachtige Stoet*), Steenvoorde, z.d., (1987), blz. 61.

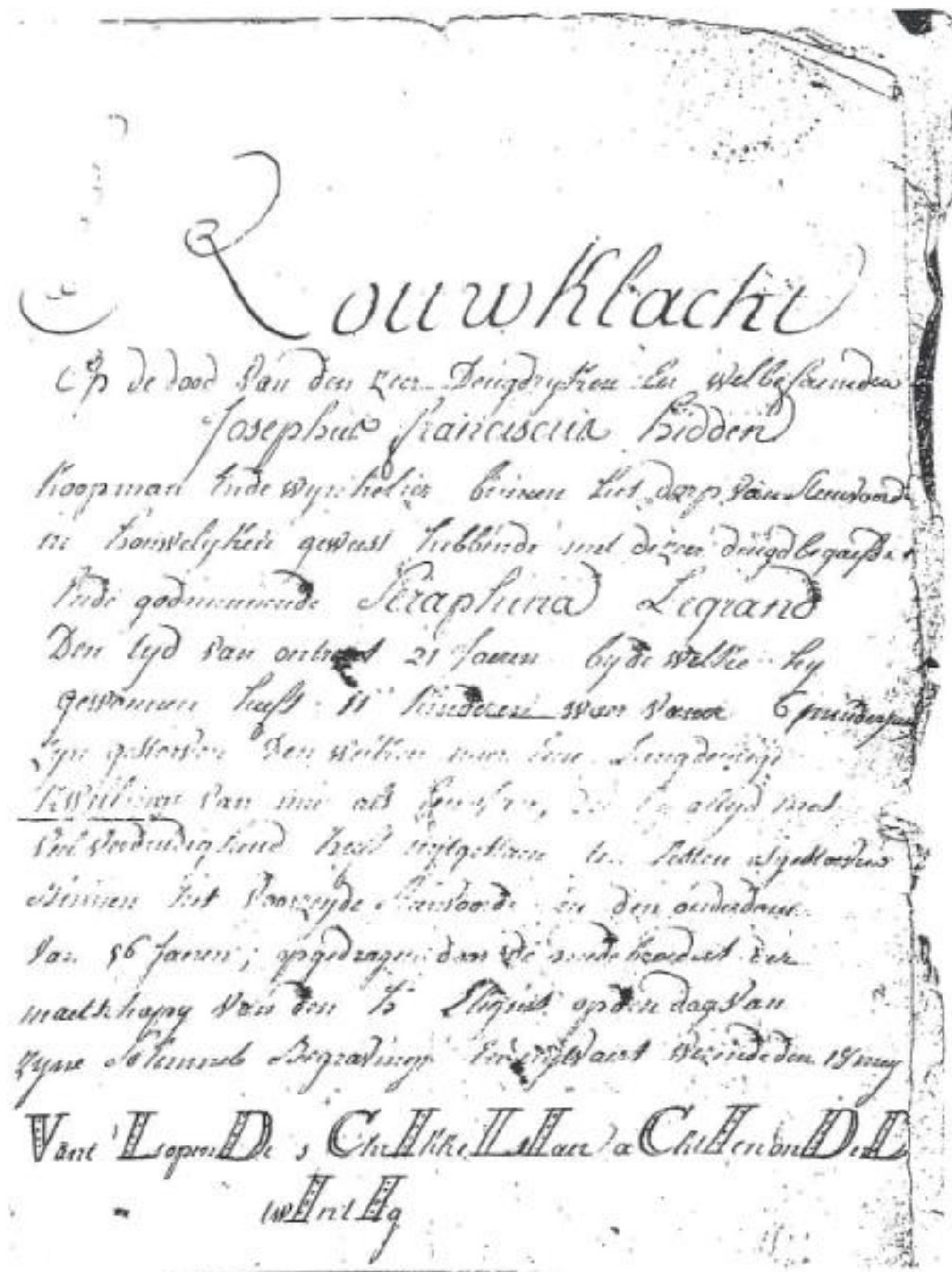
⁴ F. VAN DEN HENDE, in *Vlaanderen*, a.w., blz. 286.

⁵ *Chambres secondaires*, a.w., blz. 158.

⁶ *Chambres secondaires*, a.w., blz. 159 geeft de volledige titel van die kamer.

⁷ *Les Flamands*, a.w., blz. 20-209; 3-4 Octobre et ses origines in *Indicateur des Flandres* octobre 1987; *La fête du houblon et un cortège historique* in *Journal des Flandres*, 9 okt. 1987; *Prachtige Stoet*, blz. 61 ;

Rechem. Deze dichter maakte in 1845 ook een *Rouw-klacht* voor Ludovius Becquaert⁸.

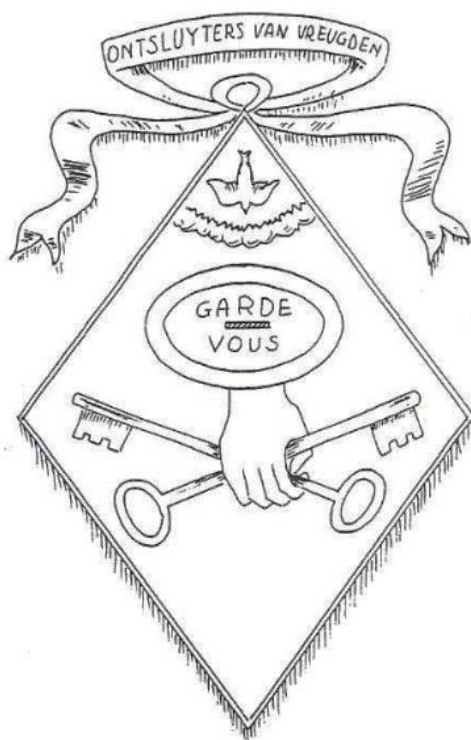

Afb. 1 – Rouwklacht van Franciscus Hidden. Op de laatste regel op drie na, vermeld: “maatschappyy van den h. Eligius”.

⁸ A. LOWYCK, *Een vergeten rederijker Benoot van Rechem* in *Ons Heem*, 38 (1984), blz. 80 en 83, alwaar verdere beschrijving van de *Rouw-klacht*.

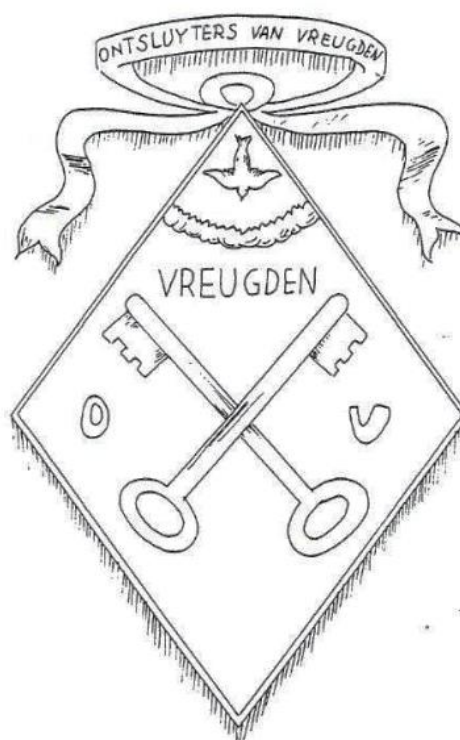

Afb. 2 – Rouwklacht over Ludovicus Becquaert, vermeldend op de voorlaatste en laatste regel: “Maetschapp van Calleanes”.

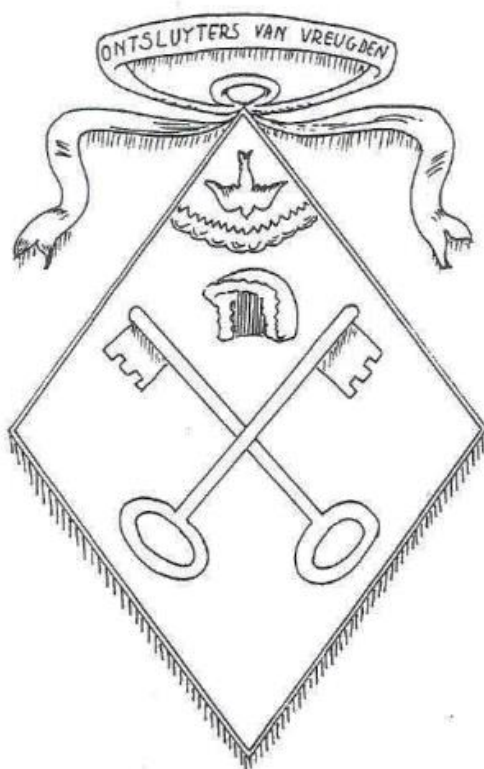
Afb.3 – Blazon van het rederijkersgild uit Steenvoorde, Ontsluyters van vreugden omstreeks 1600

(Ontwerp de Z.E.H. C. Moeyaert, tekening de Z.E.H. G. Van Ryckeghem).

Afb. 4 – Blazon van hetzelfde rederijkersgild in 1670.

(Tekening de Z.E.H. G. Van Ryckeghem).

Afb. 5 – Later blazon van hetzelfde rederijkersgilde uit Steenvoorde omstreeks 1700.
(Tekening de Z.E.H. G. Van Ryckeghem).

VIJFTIENDE EEUW.

De Rederycke gilde van den H. Petrus met kenspreuk " ontsluyters van vreugden ".

Het gilde werd gesticht in 1518⁹. Messire de la Brique, van Steenvoorde, Christiaen De Saeghere, waarschijnlijk pastoor van de parochie en Claeys De Soutter, waarschijnlijk baljuw van Steenvoorde, vragen aan het gilde van *de Fonteyne* in Gent de erkenning en de oktrooibrieven voor het retorikagilde die de magistraat van Steenvoorde wou stichten. Op acht november van hetzelfde jaar kregen ze die toestemming en het gilde werd geplaatst onder parochiepatroon St.-Pieter en kreeg als devies *Ontsluyters van vreugden*¹⁰. Het gilde moest elk jaar drie feestdagen vieren: 1) de solemneelste was St.-Pietersdag in Juni; 2) St.-Pietersbanden op 1 augustus, en 3) op een dag in februari, naar goeddunken van de konfraters¹¹. De gildebroeders droegen volgens het reglement op hun paradekledij een gouden cirkel geborduurd met erbij een H. Geestfiguur met de woorden "garde vous", een hand met twee gekruiste sleutels en een wimpel met het devies; *Ontsluyters van vreugden*¹². Dit wapen werd gebruikt rond 1600. (afb. 3) Het gildewapen was rond 1670 vereenvoudigd zoals blijkt uit een schilderij gegeven door Jan Thery: een heilige Geest boven twee gekruiste sleutels waartussen het woord stond "vreugden", rechts en links twee kleine schilden met in het een de letter "D" en in het andere een onleesbare letter (afb. 4). Op het antependium van het hoofdaltaar, gebruikt op het kerkwijdingfeest van Sint-Pieter, stond een heilige geest met boven de gekruiste sleutels met een pauselijke "*bonnet*" en het woord "vreugden" (afb. 5). De gildestandaard droeg het wapenschild van Vlaanderen en dat van Steenvoorde, vergezeld met het gildedevies *ontsluyters van vreugden*. Er waren ook vrouwen in het gilde: *Consentere wij ook dat vrouwen commen zullen in 't voors' broederschap, te gevene als d'andere, om een dienst ende eere te vermeerderen, ende guldebroeders ende susters sullen geven een grootken jaerlijcx*¹³. In 1726 verleende paus Benediktus XIV talrijke aflaten aan het gilde¹⁴. Op een juni 1520 nam het gilde deel aan de grote processie van het H. Sacrament in Nieuwpoort¹⁵. Op zeventien juni 1540 nam ze opnieuw deel aan de processie in Nieuwpoort¹⁶. Daartoe werd voordien een bode gestuurd vanuit Nieuwpoort met de volgende tekst: *1540, 17 juni - De rhetorycke van STEENVOORDE, metgaders den Casteleyen. Den XVe in meye, Pieter Ynghelrane, bode van de rhetorycke deser stede (van Nieuwpoort), omme de quaerte te draghen van der processie; de welcke vachierde XXXJ daghen, te XII s. 'sdaechs, by ornancie betaelt ... xij et xij s. par.*¹⁷.

We geven hier een uittreksel uit een dossier van 1734 met namen van dignitarissen van de rederijergilde, waarvan de prinszen zeker in het Nederlands dichtten. Doordat er uit de zeventiende eeuw geen geschriften bewaard werden, zijn die namen hier van groot belang en

⁹ CORTYL, *a.w.*, blz. 402; DETREZ, *a.w.*, blz. 18, en vlz. 393; BIJNENS, *a.w.*, blz. 87; COORNAERT, *a.w.*, blz. 132; SANSON, *a.w.*, blz. II.

¹⁰ CORTYL, *a.w.*, blz. 391-398 en 405.

¹¹ CORTYL, *a.w.*, blz. 398.

¹² CORTYL, *a.w.*, blz. 399 en 407.

¹³ CORTYL, *a.w.*, blz. 400.

¹⁴ CORTYL, *a.w.*, blz. 407 en 402.

¹⁵ A. VANDER STRAETEN, *Chambres secondaires*, *a.w.*, blz. 158; in BCFF 3 (1862-1864), blz. 271 en CORTYL, *a.w.*, blz. 395- en 402.

¹⁶ *Chambres secondaires*, *a.w.*, blz. 158 en CORTYL, blz. 402.

¹⁷ VAN DER STRAETEN, *a.w.*, blz. 271-272.

bewijzen dat zonder de geschiedenis van het gilde te behandelen, geen volledigheid bij het vermelden van Nederlandstalige dichters nagestreefd kan worden¹⁸ :

PRINCEN	in 1577 Andries Vierende!.
	in 1615 Ghelein D'Hont.
	in 1620 Jean Grodume.
	in 1669 messire Ignace de Block.
	in 1670 Pierre Schoonheere.
	in 1676 Andries Rouseré.
DEKENE	in 1669 Andries Rouseré.
	in 1676 Pierre Casrel.
	in 1719 Pierre Ryckebus.
VINDERS	in 1669 Guislain Massuwe.
	in 1670 Antoine De Floo.
	in 1676 Charles de Priex en Charles Haeu.

Van evenveel belang is het bestellen van gedichten en de deelnemingen van het gilde aan wedstrijden. Dit bewijst het bewaren en beoefenen van de eigen moedertaal. In 1716 bestelden de rederijkers een gedicht bij Andries Steven met als titel *WaerLicke. VreUgDe gaLm WILkoM WensChenDe aenden zeer geleerden ende hoogweerdighen Heer H(-)r Joanne Baptista Desmet, vijfthiende Bisschop van Ipren op zijn hoogweerdigheids eerste jnkomst binnen Steenvoorde op den ... Zeer Eerbiediglijk opgedraghen door Sijne oodtmoedighe onderdaenen, prince, Deken Eedt ende gebroeders der rederlijke ende Canonijke gilde met kenspreuk Ontsluyters Van Vreugden onderhouden jnt voornoemd Steenvoorde onder de bescherminghe vanden h: Petrus*¹⁹ (afb. 6).

In 1719 heeft het gilde een proces aangespannen tegen Lodewijk Maerten en hiervoor wordt de oprichtingsbulle van 1518 afgeschreven en bewaard²⁰. In 1721 bestelt het gild een gedicht bij Andries Steven ter gelegenheid van de installatie van de Z.E.H. Laureyns als pastoor²¹. De bundel van het proces dat in 1734 aangespannen werd tegen het gild van St.-Anna in Hazebroek, bevat ook gedichten die dienen als bewijs van erkenning van het rederijkersgilde. Ook twee lofdichten uit 1620 en 1712 die gericht aan het gild van Steenvoorde waren door die van Eke en een uit 1661 door die van St.-Rochus van Kassel. Die bescheiden bevatten nog een lofdicht uit 1718 door die van Poperinge en verzen van die van Hazebroek om Steenvoorde geluk te wensen met de opvoering van de tragedie van Hermenegilde in 1723²². In 1732 bezocht Kassel Steenvoorde en dicht Andries Steven een gedicht *Gekende Redenschaer*²³. In 1755 en 1767 voerde het gild een wagenspel op. De wagen reed rond langs de gehuchten van Steenvoorde; het gild speelde tonelen en de wagen vertrok naar een volgend gehucht²⁴.

¹⁸ CORTYL, *a.w.*, blz. 403. De voornamen zijn waarschijnlijk verfranst.

¹⁹ A. STEVENS, *Rymwerken*, hs. Universiteit Kortrijk, blz. 32 en C. MOEYAERT, *Schrijftaal ... Andries Steven, a.w.*, blz. 215. Dit rijmwerk over Mgr. Joannes Baptista Desmet werd door de Z.E.H. Cyriel Moeyaert aangeboden aan Mgr. Emiel-Jozef Desmedt, bisschop van Brugge, als huldebetoon bij zijn 75e verjaardag.

²⁰ CORTYL, *a.w.*, blz. 397.

²¹ A. STEVENS, *Rymwerken, a.w.*, blz. 95; MOEYAERT, *Schrijftaal ... Steven, a.w.*, blz. 215.

²² CORTYL, *a.w.*, blz. 401.

²³ STEVEN, *Rymwerken, a.w.*, blz. 232 en MOEYAERT, *Schrijftaal ... Steven, a.w.*, blz. 215.

²⁴ *Les Flamands, a.w.*, blz. 21 en *La Langue, blz. 79*.

Waerlicke VoerUgDe galM wilkom Waerlicke
 Zee gelard ^{aender} end' zooghwardighe
 Jhr Joannes Baptista Desmet
 vijfthiender bisschop Van jpreu
 op sij' zooghwardigheys eerste jukomst binne Steenvoorde op de
 zeer verbiediglyk op gedragt, over sijne oodmoedighe onderdaanen
 binne, d'ken, redt ende gebroeders overden rijke mo' (an smitke gild
 met-kenspreuk ant'ijfens van sijneijer, onderjoudet jnt'boorn
 ten Voorde onder de bescherminge vande S. petrus
 Diebsal-jar getal
 jck zal u aender getij volens mijn seet, en Des 4 zal
 u vreden in Waten Chap ende leerting. jv 3 r. 15
 Vanden een zwaarte toelicht jn d'jongt op gedwollen
 jst vraming sijt saer sijnt die sijsting toelicht d'et jont

Afb. 6 – Andries Steven, Waer Licke VreUgDe galM, gemaakt voor bisschop Joannes Baptista Desmet in 1716. Het gedicht werd besteld door het rederyckersgild uit Steenvoorde bij de dichter A. Stevens.

Acht oktober 1769 was een belangrijke dag voor Belle²⁵: Mithridates zal vertoond worden door derthien vereenigde reden-rijke gulden, op het toneel met kenspreuk, Jonck VAN ZINNEN, schuilende onder de bescherminge der Heilige Maget ende bloed-getuige BARBARA, binnen de stad Belle. - Is In DrUk gegeven Door De beLsChe Jonk Van ZlnnensCaer²⁶ (Jaarcijfers = 1769). Onder die dertien was het gild van Steenvoorde. Mithridates dat ze opvoerden was een toneelstuk van Racine, uit het Frans vertaald²⁷.

Op 23 en 24 augustus 1772 voerde de retorika *De triomf van Karel VI van Oostenrijk* op ter ere van de zeer edele heer Lodewijk August, markies van Viefville van Steenvoorde, heer van de stad, van Waten, Wulverdinge, Merkegem, Haverskerke, van Boogaerde van Natoy, Markies van Berten, heer van Flaminckhove, Rulove Dudemont en andere plaatsen en ter ere

²⁵ ACFF, 1 (1853), blz. 52; BCFF, 1 (1855-1859) blz. 78; CARNEL, a.w., blz. 8; DE COUSSEMAKER, a.w., blz. 431; *Chambres secondaires*, a.w., blz. 58; *Les Flamands*, a.w., blz. 220; *Origines*, a.w., blz. 46; CORTYL, a.w., blz. 402 en *Pages*, a.w., blz. 258.

²⁶ DE COUSSEMAKER, a.w., blz. 431.

²⁷ CORTYL, a.w., blz. 302.

van de zeer edele dame Maria Eugenia van Bethune, zijn echtgenote alsook van de venerabele geestelijke overheden²⁸.

Van 11 tot 24 september 1774 voerden veertien kamers in Belle bij *Jong van Sinnen, Het Gebod der Liefde* door Gesar Octavianus op, een vertaling door Michiel De Swaen van Corneilles stuk *Cinna*. Steenvoorde won de vierde prijs in deze wedstrijd²⁹. De volledige titel van het toneelstuk luidt: *Gebod der liefde ons door Christus gegeven, te veel door de christen verzuymt, door Cezar Octavianus roomsch keizer, en afgodendienaer gepleegt aen die hem moorden wilden: (meesterstuck van den grooten CORNEILLE.) In 't nederduyts vertaalt, en door de veerthien vereenigde Redenryke Gilden op het toneel van 't Konst genootschap der "Jong van zinnen", schuytlende onder de bescherminge der Edele Maget ende bloedgetuyge BARBARA, binnen de stad BELLE vertoont, volgens lotinge op de navolgende dagen van herftmaendt, 1774. - Tot Ypre, by T.F. Walwein, boeckdrukker op de Leet. Men vindze te koop tot Belle, by Lodewyck de Heere, boek-verkooper in de West-Straete. (In - 8° 60 blz.)*³⁰.

In 1773 speelden *Onrust in genoegte* in Kortrijk³¹. Achttien kamers van retorika namen deel aan een prijskamp in Poperinge. De volledige titel was: *Cleopatra Koningin van Syrien (treurspel) zal vertoont worden door de achttien vereenigde Reden-rycke gilden op het stadts Schouwburg binnen Poperinghe, in druck gegeven door de oud geoctroieerde Gilde van den H. Victor, met KenZin, Lenghoirs Victorinnen binnen Poperinghe. Het Tooneel zal openen volgens loting der negensten brackmaend 1782*³².

In 1786 schreef de retorika van Sint-Winoksbergen *De Baptisten Roeyaarts*, een prijskamp uit en in de afdeling "Tragedie" moest men Tanocrède van Voltaire opvoeren, verschenen in 1760 en in verzen vertaald door W.H. Servois, advocaat, schepen van Sint-Winoksbergen en president van de Roeyaerts. Twaalf gilden van beide kanten van de "schreve" namen er deel en Steenvoorde won de derde prijs³³.

Na de Franse Omwenteling in de maand Prairial van het jaar XI (1803) organiseerde de rederijderskamer van Sint-Pieter van Steenvoorde een prijskamp waaraan veertien retorikakamers deelnamen. Het toneelstuk was zoals in 1774 te Belle een vertaling van "Cinna" van Corneille: ³⁴ *GEBOD DER LIEFDE, ons door Christus gegeven, te veel door de christen verzuymt, door Cesar octavianus Roomsche Keizer, en afgoden dienaar gepleegt aen die hem moorden wilden, (Meester-stuck van den grooten Corneille) in 't Nederduyts vertaelt en door de veerthien vereenigde Redenryke gilden op het toneel van 't konstgenootschap der "Jong van Zinnen", schuytlende onder de bescherminge der edele maget ende bloedgetuyge Barbara, binnen het dorp Steenvoorde vertoont, volgens lotingen op de navolgende daegen der maanden Florial, Prairial en Messidor, elfte jaer (1803) - Tot Duynkerke, by de weduwe E. Laurentz, boekdrukker, op de Groote Merkt (Cinna de corneille). (In-8° 40 blz.)*

²⁸ *Les flamands*, a.w., blz. 216; CARNEL, a.w., blz. 17 en CORTYL, a.w., blz. 402.

²⁹ *Bibliographie des flamands de France* in ACFF 1 (1853) blz. 313-314; *Séance du 11 septembre 1856* in BCFF 1 (1855-1859), blz. 88; CARNEL, a.c., blz. 8; DE POTTER EN BORRE, a.w., blz. 104; *Chambres secondaires*, blz. 158; CORTYL, a.w., blz. 403; *Séance du 13 avril 1905*, in BCFF n.s. 3 (1900-1904), blz. 423-424; MOEYAERT, Eke, a.w., blz.

³⁰ COUSSEMAKER, a.w., blz. 432.

³¹ *Chambres secondaires*, a.w., blz. 158; VANDEN HENDE in *Vlaanderen*, a.w., blz. 286.

³² CARNEL, a.w., blz. 46; BONVARLET, *Séance du 20 avril à Poperinghe*, BCFF, 3 (1863-1865) blz. 443-444; *Chambres secondaires*, a.w., blz. 158; CORTYL, a.w., blz. 403; *Toneel-wedstrijd in Poperinge*, a.w., blz. 179.

³³ *Les Flamands*, a.w., blz. 218; CARNEL, a.w., blz. 8-9 en 45; *Chambres secondaires*, a.w., blz. 159; CORTYL, a.w., blz. 396 en 403; *La Langue*, a.w., blz. 81 en *Séance du 16 juin 1910*; in BCFF, 4 (1906-1910), blz. 546-548.

³⁴ CARNEL, a.w., blz. 9 en CORTYL, a.w., blz. 396 en 403; DE COUSSEMAKER, a.w., blz. 288.

Vader Delattre won in de rol van Maximum de eerste prijs met medaille³⁵. Delattre was een dichter maar we kennen geen werken van hem.

Rond 1804 was er een prijskamp in St.-Winoksbergen waar Steenvoorde ook aan deelnam³⁶. In 1805 had in Steenvoorde een toneelwedstrijd plaats waarin Veurne de derde plaats won. Biezonderheden zijn bewaard: *De spelende leden reden daarheen op eenen wagen. Den Zaterdag avond hadden zij er eene "treffelycke collatie", den Zondag een noenmaal, met ééne flesch wijn voor drie gezellen, en des avonds een avondmaal, waarop ieder acteur eene pint wijn bekwam. Voorts had ieder speler, tot dekking van andere kosten, de som van 5 pond paris. De actrices werden op de reis ook behoorlijk onderhouden, alles ten koste van de Kamer*³⁷.

In 1861 schreef het retorikagilde van Steenvoorde nog een prijskamp uit³⁸. In hetzelfde jaar op 6 september nam het gilde deel aan een grote prijskamp in Eke³⁹. De volgende leden werden bekroond: Hendrik Coureel met *Elogia van de vriendschap*, Capelaere met de *Wanhoop van Siegfried*, Denekker met *Dialoog van Miltridates*, Smalbeen met *Don Joseph* en Lodewijk Vincent met *Trouw*⁴⁰. Die namen bewijzen de invloed van de rederijkerskamer op Nederlandssprekende en voordragende en dichtende konfraters.

³⁵ *Séance du 27 octobre 1853*, in ACFF, 1 (1851), blz. 47-48.

³⁶ *La Langue*, a.w., blz. 83; L. VERBEKE, a.w., blz. 109 en VAN DEN HENDE in *Vlaanderen*, a.w., blz. 286.

³⁷ DE POTTER, a.w., blz. 106.

³⁸ *Statistique*, a.w., blz. 64.

³⁹ DERODE, a.w., blz. 294-305.

⁴⁰ *Liste des concurrents inscrits pour le concours de rhétorique tenu à Eecke, le 8 septembre 1861* in BCFF, 2 (1860-1862), blz. 306.

ZESTIENDE EEUW

In 1578 begon een onbekende rederijker met het schrijven van het *Registre van naemen, resolution, condition, regelen ende verkiesinghen der Redenrycke Gulde van den H. Petrus geseydt "Ontsluyters van vreugden" in Steenvoorde, omme de zelve te onderhouden ende ingevolge van dien bij elcke guldebroeder geobserveert te worden, alwaer onder ander staet als volgt:*⁴¹. Het boek begint met de erkenningsakte van de gilde van Steenvoorde door de hoofdgilde *de Fonteyne* van Gent in 1518. Het register werd door verschillende rederijkers in de loop van de tijden aangevuld.

Uit de zeventiende eeuw zijn geen dokumenten over de rederijkers bewaard.

⁴¹ CORTYL, *a.w.*, blz. 404.

ACHTTIENDE EEUW

De volgende schrijver heeft misschien in Steenvoorde gedicht maar hij was in 1704 al in Kassel gehuisvest en was daar stadsonderwijzer.

1. Andries Steven

Andries Steven⁴² werd geboren in Steenvoorde in 1675 of 1676. Wij vonden zijn overlijdensakte en de twee huwelijksakten terug in het archief van Kassel⁴³. Hij was de oudste zoon van Jan Steven en Pieternelle Rassey. Op 11 januari 1707 huwde hij met Joanna Maria Asseman en hertrouwde op 21 juli 1722 met Maria Catarina Serleys. Hij stierf op 21 januari 1747.

Werk met betrekking tot Steenvoorde:

Er zijn een achttal werken van Steven bekend⁴⁴. Daaronder is een van de voornaamste zijn *Rijmwerken*. Daarin staan drie gedichten, gemaakt voor de Steenvoordse rederijkerkamer.

a) *Waerlicke VreugDegaLM WiLekoM WensChenDe Aenden Zeer geleerden ende hoogweerdighen Heer Hr. JOANNES BAPTISTA DESMET Vijfthienden Bisschop Van jpren, ... enz.*

Zoals wij boven vermelden werd dit gedicht gemaakt in 1716 voor Mgr. Joannes Baptiste Desmet, bisschop van leper, op bestelling van het rederijkersgilde *Ontsluyters van vreugden* (zie aldaar)⁴⁵.

b) *Verwellekomdicht Aenden Zeer Eerweerdighen ende geleerden heer Norbertus Angelus Laureyns Nieuwen zielenherder van Steenvoorde t' zijner Eerweerdigheijder intrede hem vereert door prince, deken, Eëdt ende geborders der Redenrijcke ende Canonycke gulde onder de behoedinge vanden heylighen Petrus, met kenspreuk ontsluyters van Vreugden in 't voornoemde Steenvoorde op den 16^{en} van wijnmaend.* (afb. 7) Ook dit gedicht werd gemaakt in 1721 door Andries Steven op verzoek van de rederijkers van Steenvoorde.⁴⁶

c) Het derde gedicht van Steven voor Steenvoorde gemaakt, luidt⁴⁷:

*Geleerde Redenschaer die midden op parnas
geleên twee honderd jaer en meer uw schriften las
die 't leerzaam schouwtoneel hebt meenig mael betreden
om eenig vreemd geval op rijm gestelde reden
of aengenaeme klucht het volk te stellen voor
daer het gedrang en lust kwaem leenen het gehoor
waer voor appollo u met kransen en laurieren
tot wel verdienden loon heeft yder vrij gaen cieren
ons Kassels redenmaegd op 't aengenaem gerucht
dat mars nu seker voor de vredgodinne vlucht*

⁴² Over Andries Steven zie zijn werken in A. LOWYCK, *Nederlandstalige Schrijvers in Kassel, Westhoek van de Nederlanden in Frankrijk*, in *Jaarboek Zannekin*, 9 (1987) blz. 40-44 en voor zijn bibliografie id., blz. 60-61, noot (91). Het beste naslagwerk is C. MOEYAERT, *De schrijftaal van de Westhoek in Frankrijk, onuitgegeven gedichten van Andries Steven in De Franse Nederlanden*, 10 (1985) blz. 314-338.

⁴³ Zie afbeelding van overlijdensakte in A. LOWYCK, *a.w.*, blz. 40, noot 92 op blz. 61 en noot 92 en huwelijksakten in noot (93) en 94).

⁴⁴ LOWYCK, *a.w.*, blz. 42-44.

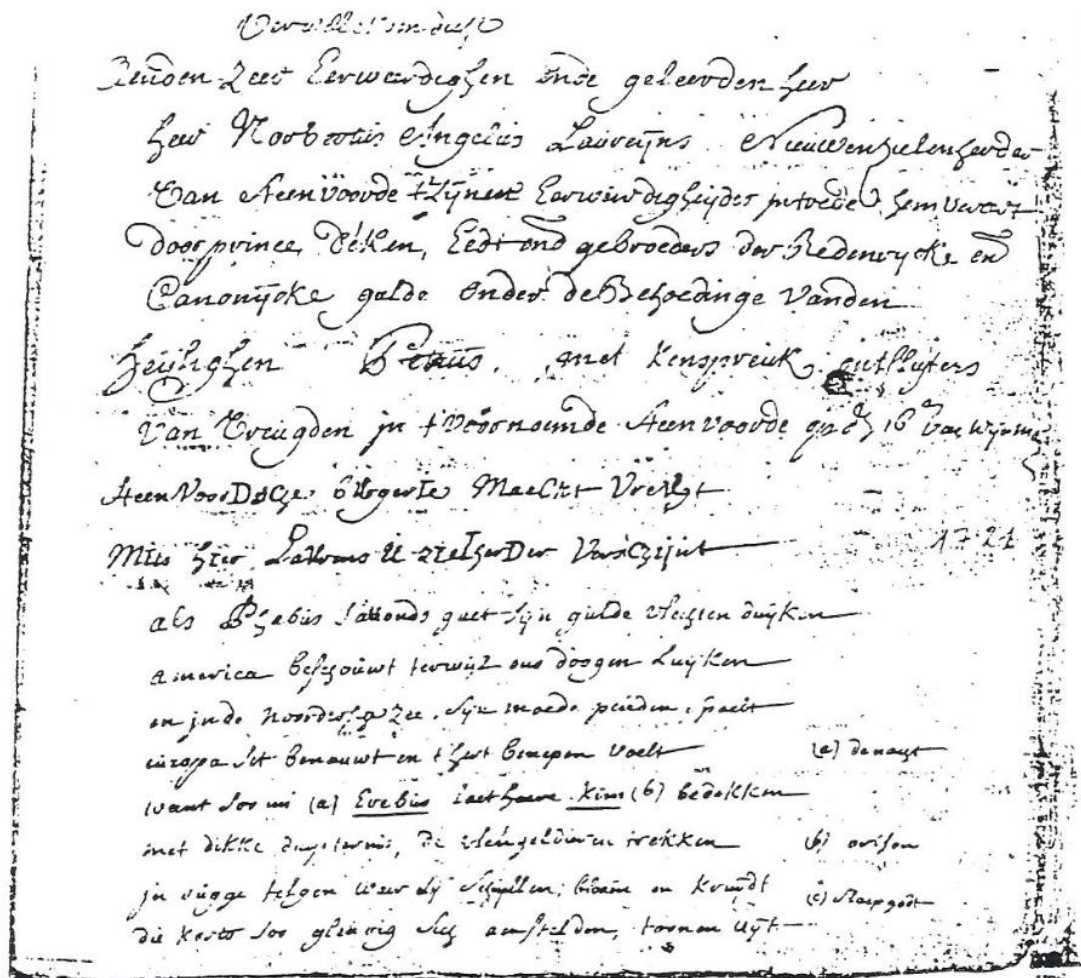
⁴⁵ *Hs. Rijmwerken*, blz. 32-36 en MOEYAERT, *Andries Steven ...*, blz. 215.

⁴⁶ *Hs. Rijmwerken, a.w.*, blz. 95-98 en MOEYAERT, *Steven ...*, blz. 315.

⁴⁷ *Rijmwerken, a.w.*, blz. 232 bis. Wij danken de Z.E.H. Moeyaert die ons de tekst bezorgde.

die maekt haer veêrdig om den vroomsten aller helden
 ten toon te brengen en sijn kloeke daen te melden
 op rijm en moei gesang, en hoe een hoofse Vrouw
 door giften omgebracht, hem dompelde jn den rouw
 en liet sijn leven met sijn vijand te verpletten
 't gon 't kort begrijp hier bij: u breeder voor kan setten
 maer sult van ijder stuk noch voorder sijn voldaan
 jndien ons soo veel eer van uw werd toegestaan
 van op dien dag 't vertoog te komen bij te wonen
 's namiddags als men plagt die saeken te vertoonen
 om d'onderlinge liefd en konst te breyden uyt
 in dees verwachting blijft ons konstsael tot besluyt
 het spaebegrepen konstgestoet
 uyt ongeloofb'ren ijver groet
 de guld van steenvoord die jn deugd
 voor kenspreuk segt t'ontsluyten vreugd

Wij geven de volledige tekst van Geleerde Redenschaer omdat die typisch is voor de rederij-
 kerstaal en ook de sfeer van de toneelzaal weergeeft.

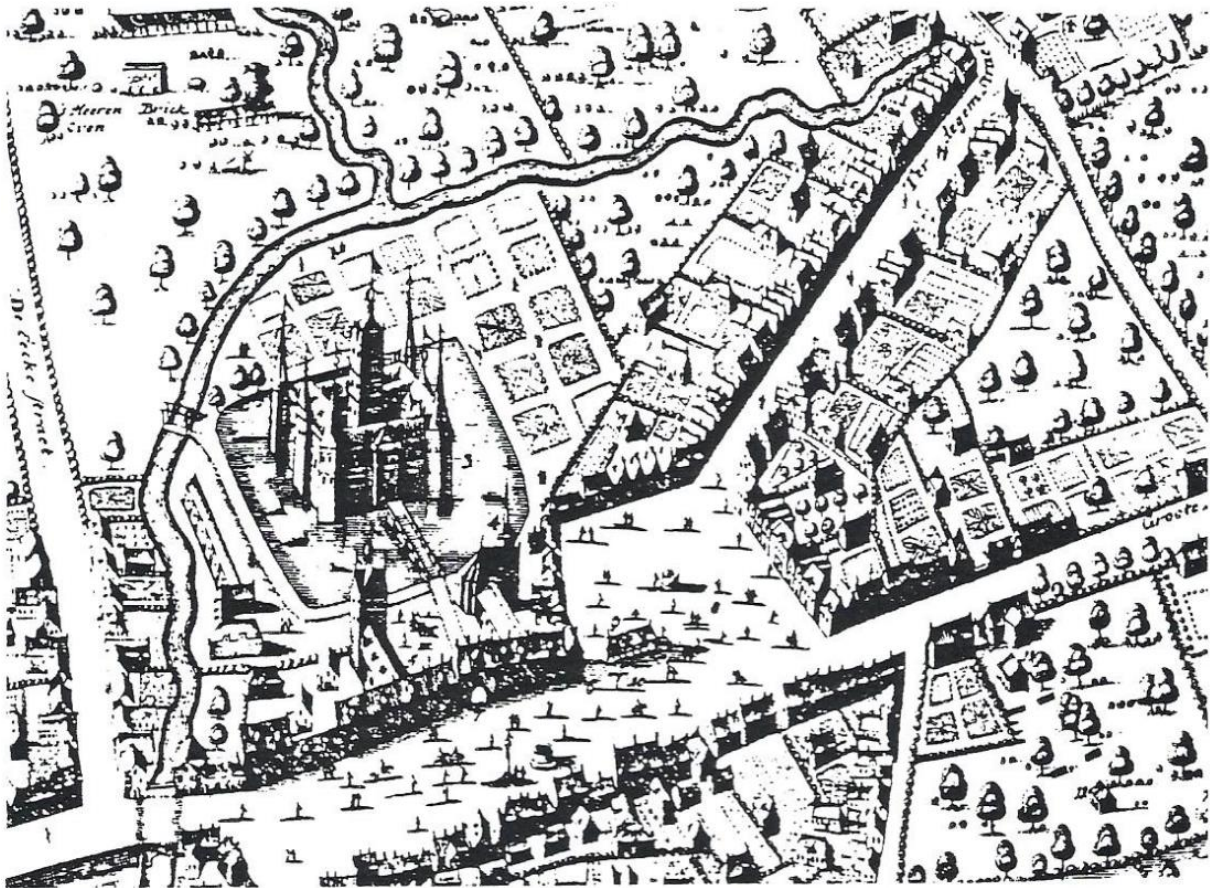
Afb. 7 – Andries Steven, geboren in Steenvoorde. Gedicht "Verwelckomdicht"
 uit zijn Rymwerken

2. P. Windrif

In 1719 maakte P. Windrif verzen van de hoofdgilde *Fonteyne* van Gent om een "certificatie" van de "oprichtingsbrieven" van de gilde te vragen ter gelegenheid van een proces met Lodewijk Maerten⁴⁸.

3. M.J. Ryckebus

M.J. Ryckebus, greffier, maakte in 1719 een kopie uit het boek *Register van naemen ...* ter gelegenheid van hetzelfde proces met Lodewijk Maerten⁴⁹. Boudewijn Devos en Josse Schacht, schepenen van het markiezaat de la Viefville van Steenvoorde (afb. 8) "authenticteerden" deze kopie.

Afb. 8 – Steenvoorde, "Het kasteel" onder nummer 3 en 't Wethuis, onder nummer 6 op de hoek. Daar werkte M.J. Ryckebus.

4. P.J. van den Dorpe

P.J. van den Dorpe was pastoor van Nieuwkerke en overleed in 1806. Hij beschreef zichzelf in een autobiografie⁵⁰.

Ik Philippe Jacobus Franciscus van den Dorpe ben naesaet van den voorgaande. Ik ben geboortig van Hazebroek, sone van Cornelis Lodewyk en Mary Catharina Matsaert, op den 24

⁴⁸ CORTYL, *a.w.*, blz. 397, noot 3 en blz. 405.

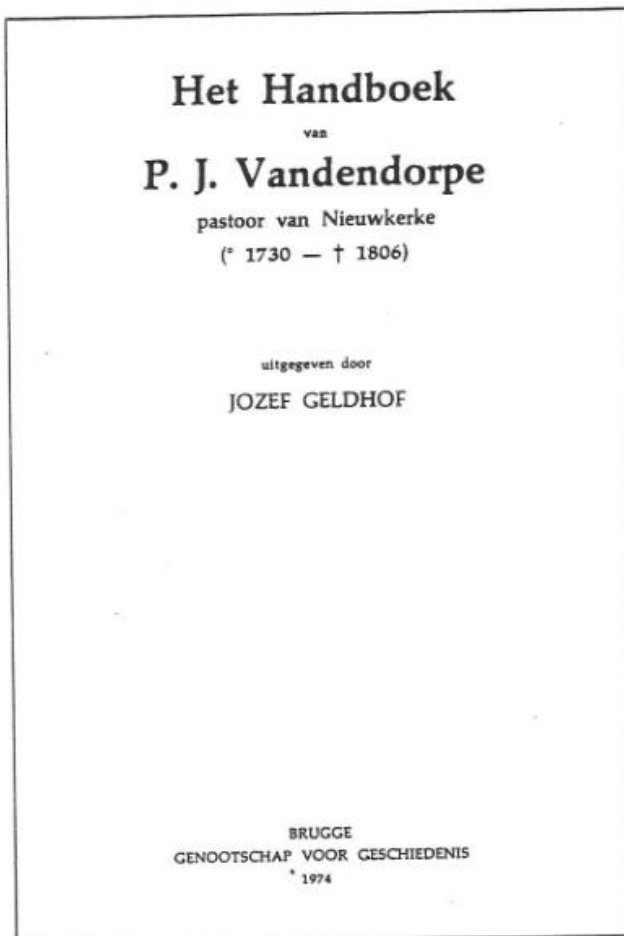
⁴⁹ CORTYL, *a.w.*, blz. 408.

⁵⁰ J. GELOOF, *Het Handboek van P.J. Vandendorpe pastoor van Nieuwkerke (1730-1806)*, Brugge, 1974, blz. 76-77 zie ook blz. 5.

juli 1730. Mynen oom peter en dooper was pater Augustinus Malsaert, augustyn. Myne meter Jacoba Theresia Warein myne moeders styfmoeder weduwe van Guills. Myne kleine scholen hebbe ik gedaen in myne geboorteplaetse by de paters augustynen, de philosophie in het college van St. Vaast, en de theologie in de schole van de universiteit woonende in het seminarie des Koninks in de stad van Douay. Priester synde gemaekt van den bisschop Delvaux 1756 ben ik assistent geworden van Jooren de Vos pastor van Merris den vermaerdsten metaphysicus van dit land. In het midden van 1757 wierd ik capellaan tot Steenvoorde onder den pastor Delsaet vermaert in die plaetse, omhet oprechten en doteren van eene zondag-scholen en daegelyksche spellewerkscholen. In het jaer 1765 naer de borgerlyke ontbindinge der sociéteit Jesus in Vrankryk, ben ik geworden principael of oversten van het college der humaniteiten (te voordien door de Jesuiten bestiert) in de stad van Winoxbergen by keus van de proviseurs door den Konink aengesteld, door toedoen van Norbertus Laureins mynen moederlyken gebroken-anders-weer, pastoor van St. Pieters der selve stad, en van Michiel de Loyen raedpensionaris, beide mede lidmaeten van het provisorat voorseid. Ik wierd in die plaetse bevestigd door brevet des Koninks Lud. den 15 in daete van den 20 september 1760. Ik ben naer de door van Theste by concursse van den 22 juny 1769 hier pastoor geworden door toedoen van myn heer Desain abt van St.-Winok by d'heer de Sutter abt van St Jans tot Yper patroon deser cure en ter collatie van M'heer Felix Jos. Hub. de Wavrans bisschop van Yper en in possessie gesteld door Cornelis Spyns deken en pastor van Belle, in de selve stad, op den 23 der geseide maent. De getuygen waerden dheer de Soutter aldaer vicaris nu pastor van St Jacobs t'Yper en mynen swaeger Pieter Guills Spyns, broeder van den Deken.

Zijn werk:

Dit is het bekende *Handboek* uitgegeven door pastoor Jozef Geldhof (afb. 9)

Afb. 9 – Het Handboek van de Steenvoordse kapelaan P.J. Vandorpe, uitgegeven door J. Geldhof.

5. P.J. De Bats

P.J. De Bats, broer van de andere dichter Winok De Bats was afkomstig uit Steenvoorde⁵¹.

Werk:

a) *Tien gedichten* bewaard in een verzameling, eigendom in 1853 van de dichter Leconte uit Belle. Camel vermeldde het op 13 juni 1853⁵² en de heer Bernaerts las eruit voor op 22 november 1853⁵³.

De bekende *Bibliographie* heeft voor De Bats uit Steenvoorde tien gedichten in een verzameling⁵⁴. Het boek telde 800 bladzijden met die tien gedichten van P.J. De Bats, twee van Winok zijn broer, zes van De Baey uit Belle, vier van P. Huygghe, twee van J. Huygge, een van August Huyge, twee van Maarten Verbrugghe, twee van Anthonides, twee van J. Susanne, twee van J. Verhaeghe, twee van Anteunis, een van elk van van de volgende schrijvers: Guillaume De Dous en Fournier uit Ieper, H. Clemens, Pasteure, J. Oudaen, Declercq, L. Neron, Jer. de Dekker, C. Theeten uit Noord-Berkijn, August Porret, Snyders, P.-C. Tandt, Marc de Vos, F. Codaert, De Berre, Platys, Van den Bavière.

b) Zes gedichten in een handschrift *Dit handschrift bevat de copie van een aantal gedichten van Fransch-Vlaandersche rederijkers uit de 18de eeuw, 22 van J.-J. BAEY, 6 van Martin - J. Verbrugge en 1 van P.-A. De Beaurepaire, "gerymt als hij 16 jaeren was*. Deze drie rederijkers waren Bellenaars en leden van de aldaar gevestigde Kamer *De Spaderijken*. Het handschrift bevat verder 6 gedichten van P.J. De Bats, van van Steenvoorde en 1 van Andries Steven, schoolmeester te Kassel, den te zijner tijde gevierden auteur van *den Nieuwen Nederlandschen Voorschriftenboek*.⁵⁵

c) PARNASSUS SPOORE⁵⁶

G. Schmook⁵⁷ neemt aan dat dit werk in het verleden nochtans een zekere opgang gemaakt moet hebben, vermits van *rhétorycker* P.J. de Bats Parnassus Spoore *tot ophitzinge der vlaemsche digters ter volmaektheyd* is bekend gejaarmerkt 1716, waarin Stevens *Spelkonst* als leidraad wordt aanbevolen om *de woorden wel te zetten "gelyk een schilder moet syn regte verwen geven"*. (Afb. 10) Hendrik Blanckaert verspreidde in 1845 onder zijn naam het gedicht met een andere titel: *Pegasus - Spoore of Parnassus - weg* (zie afb. 11)⁵⁸. De titel op de tweede bladzijde is dezelfde. Het gedicht werd door de familie in 1800-1902 aan hem toegeschreven en niet aan de P.J. De Bats.

⁵¹ Afzonderlijk is dit vermeld in CARNEL, *a.w.*, blz. 49 en CORTYL, *a.w.*, blz. 403. Zie ook volgende noten die dit bevestigen.

⁵² *Séance du 13 juin 1853*, in ACFF, 1 (1853), blz. 31.

⁵³ *Séance du 22 nov. 1853*, in ACFF, 1 (1853), blz. 60.

⁵⁴ *Bibliographie ...* in ACFF 1 (1853), *a.w.*, blz. 261-262; SABBE, *Letterkundig Verscheidenheden*, Antwerpen, 1928, *a.w.*, blz. 35-36 en M. DE SWARTE, *Deux "rhétoriciens" de Flandre française* JUSTIN VAN DAMME, *d'Ochtezele et WINOC BOUREL, d'Eecke signalé par A. LOWYCK de Bruges* in BCFF, nr. 25 decembre 1985, blz. 3.

⁵⁵ SABBE, *Letterkundige Verscheidenheden*, *a.w.*, blz. 35-36.

⁵⁶ SABBE, *Letterkundige Verscheidenheden*, *a.w.*, blz. 47; SABBE, *Frans-Vlaandersche rederijderskunst...*, overdruk VI. Academie, *a.w.*, blz. 47 en G. SCHMOOK, *Terugblik op Andries Steven voorschriftenboek 1713-1835*, in *Huldeboek André Demedts*, Kortrijk, 1977, blz. 71.

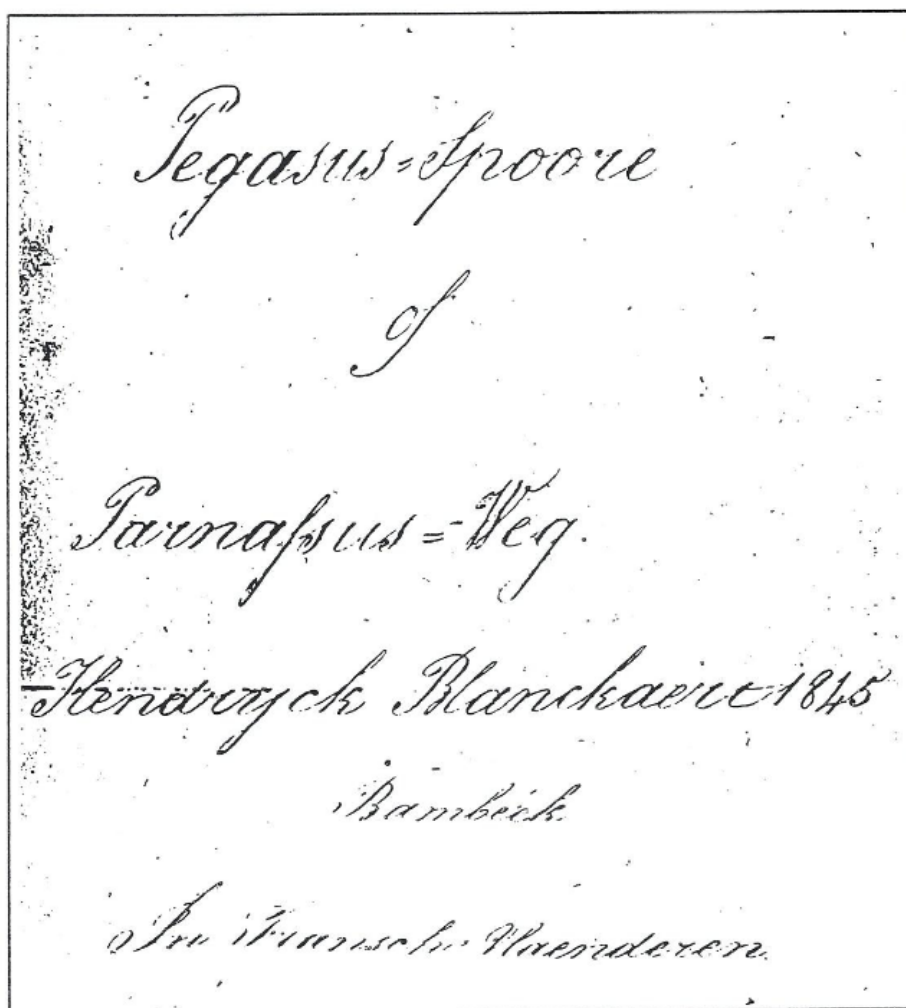
⁵⁷ SCHMOOK, *a.w.*, blz. 71.

⁵⁸ A. LOWYCK, *Hendrik I Blanckaert, Vlaamsgezinde irredentist en schrijver uit de Westhoek van de Nederlanden in Frankrijk*, in jaarboek *"Westhoek 1987"* blz. 133-137, alwaar afbeelding van de titel en eerste bladzijde van het handschrift.

PARNASSUS SPOORE **tot ophitzinge der vlaemsche digters** **ter volmaektheid.**

Gij die den invloed der verborgen hemel-jonste
gevoelt, en zijt geneigt tot d'edel digter konste,
gij die door strengheid in uw schriften zijt vernaemt
en om te leeren van een leerling u niet schaemt,
komt wilt aendagtelijk dit kort berigt aenhooren,
want schoon gij uit natuer tot digten zijt gebooren,
om ter volmaektheid op te steigeren, gij moet
nog door het onderwijs der kunst zijn opgevoed
en zou kunnen uitbreën hoe een digter dient te letten
naer Stevens spel-konst van de woorden wel te zetten
dat hij nooit lijden moogt een tael onegteling
in lenig rijm-gedigt; dat hij aen ieder ding,
gelijk een schilder, moet sijn regte verwe geven;
dat hij in sijn begin niet mag ten hoogsten zweven,
maar stappe-wijs, gelijk men op een thooren klimt;
dat zoo hij schaemt te zijn gehekelt of beschimpt,
moet straf en streng zijn op sijn zelven, en sijn schriften
tot zeven werven toe nauwkeuriglijk doorziften;
dat den gelijken klang in 't rijm ondeugende is,
schoon zelfs het woord verschilt in sijn bediedenis,
dat hij moet rijmer zijn voor hij bestaet te digten;
dat hij d'herzegging en de lammigheid moet zwigten;
dat hij het nuttig dient te mengen met 't zoet,
dat hij wel-sprekend klaer en deftig wezen moet.
dog 't is mijn opzet niet een g'heelen boek te maeken
van al de regels die de digter-konst aenraeken,
Waerom ik deze en nog meer ander laete gaen,
om op de maet alleen der versen 't oog te slaen.
de maete is eigenlijk gelegen in de stemmen
der letter-grepen, die nu daelen, dan weër klemmen,
het is den zoeten geur, en de wel-luidentheid
der versen, die 't gehoor behaegt, bekoort en vleijt.
Want zonder eenig vers is weerdig te veragten
al waer het opgepronkt met d'edelste gedachten,
om van die maete dan te geven eenig licht
Zoo dient' er eerst aenmerkt hoedat den helden-digt
(Van welken slag van digt alleen wij zullen spreken)
bestaet in tweederleij te saem gevoegde reken,
met dit verschil, dat 't rijm van 't eene lopende is,
en 't ander stille staet: Voorts die' gestelteniss
Van elk, bestaet in twaelf zoo korte als lange voeten
of letter-grepen, die elk beurte op beurte moeten
bezitten haere plaets: en elke reke moet
altijd begonnen zijn met eenen korten voet.

Afb. 10 – Parnassus Spoore van P.J. De Bats, uitgegeven door M. Sabbe in zijn “Frans Vlaandersche Rederyckerskrant uit de 18de eeuw”. [transcriptie van de afbeelding in 2026]

Afb. 11 – “Pegasus Spoore of Parnassus=Weg” uit het handschrift Hendrik Blanckaert.

d) LETTERHANDEL.

Carnel bezat een manuscript dat de literaire briefwisseling bevatte, begonnen in 1756 met priester C. Van Costenoble uit Belle⁵⁹.

6. Winok De Bats

Hij was, evenals zijn broer P.J. De Bats, van Steenvoorde. Zijn handschrift dat meegedeeld werd aan het Komitee door Winok Bourel⁶⁰ uit Eke, wrd nagezien door Hippoliet Bernaert en “van groot belang bevonden”⁶¹. Carnel verklaarde dat zijn broer hoog werd geëstimeerd” door zijn tijdgenoten, maar dat Winoks gedichten “mediocres” waren⁶². Ook Cortyl treedt die mening bij⁶³.

⁵⁹ CARNEL, a.w., blz. 49 en 57; FICHEROULLE, *Origines*, a.w., blz. 48 en A. LOWYCK, *Nederlandstalige schrijver in Belle Westhoek van de Nederlanden-in-Frankrijk in Jaarboek 10, Zannekin*, 1988, blz. 46

⁶⁰ A. LOWYCK, *Een vergeten rederijker en Volkse schoonschrijver Winok Bourel uit Eecke*, Brugge, 2de uitgave, 1985, blz. 5.

⁶¹ *Bibliographie*, a.w., blz. 261.

⁶² CARNEL, a.w., blz. 73.

⁶³ CORTYL, a.w., blz. 403.

7. Gratiaan Antoon Vervot

In 1890 gaf *Fragmenta* (II, 44-4/) de beschrijving van de kleine grensregeling van 1780 waarbij Westouter, Hondschote en Watou betrokken waren. De bron van dit relaas is een Handboek van Gratiaan Antoon Vervot *Steenvoordschen yveraer der chyferkonzte*, geboren te Steenvoorde den 4 juli 1730 en aldaar overleden den 7 oktober 1788⁶⁴. Het handschrift wordt gedeeltelijk bewaard in het Stadsarchief van Poperinge. H. Sohier uit Poperinge gebruikt het alsook S. Cossey⁶⁵.

Werk:

Het handschrift bevat een gedicht van Vervot (zie afb. 12) voor zijn afstammelingen. Het is in twee delen te verdelen: Een rekenkundig deel en een kroniek. Het handschrift is versierd met een kaart van Steenvoorde getekend door Vervot zelf. 2. Een register over de geschiedenis vanaf 1788 tot 1808 begonnen door Vervot en bewaard in het Rijksarchief in Brugge. Het werd in 1919 op een vergadering van het *Vlaams Komitee van Frankrijk* ter kennis gebracht⁶⁶. Of het dezelfde kroniek als boven vermelde is niet duidelijk.

8. Christelyke liedekens voor de zondagschool van Steenvoorde

Deze liederen zijn gemaakt door een onbekende samensteller uit Steenvoorde en uitgegeven bij de Baecker in Hazebroek⁶⁷ in 1781 (zie afb. 13). Het is niet gemaakt door de Baecker, zoals Van Biervliet vermoedt en is hoogst belangrijk wegens de vele onbekende "Vlaamse Liedekens".

9. Onbekende kroniekschrijver van 1788 tot 1808.

Gratiaan Vervot stierf in 1788 en zijn eerste handschrift werd door een onbekende kroniekschrijver voortgezet van 1789 tot 1808⁶⁸.

⁶⁴ *Handboek van Vervot* in *Biekorf*, 67, (1966), blz. 128.

⁶⁵ H. SOHIER, *Rechten en voorrechten in de aanpalende Landstreken in Kring van Heemkunde Poperinge en Omstreken*, 17 (1987), blz. 26 en S. COSSEY, *Deel van Watou overgeheveld naar Frankrijk*, in id., blz. 19.

⁶⁶ C.L., *Notice necrologique de Louise Flips*, in BCFF, 6 (1919-1921), blz. 34

⁶⁷ Zie boven Vervot alsook noot 65 en 66.

⁶⁸ L. VAN BIERVLIET, *De bibliotheek van Ignace De Coussemaker in Biekorf*, 86 (1986), blz. 185.

Afb. 13 – “Christelijke Liedekens...” gemaakt door een onbekende schrijver uit Steenvoorde. Het is een hoogst belangrijk boek voor Vlaamse Liedekens.

IV. NEGENTIENDE EEUW

1. Hauw

In 1853 schonk dichter Lodewijk Bernard Waeyenberg uit Belle⁶⁹ een populair gedicht gemaakt door een zekere Hauw⁷⁰ aan het *Vlaams Komitee van Frankrijk*⁷¹.

2. Onbekende rederijker van rouwklacht

In privébezit in Belle bevindt zich een rouwgedicht. De volledige titel⁷² luidt: *Rouwklacht op de dood van den zeer Deugdriken en welbafaenden Josephus Franciscus Hidden koopman Ende wijnkelier binnen het dorp van Steenvoorde in houwelyken gewest hebbende met de zeer deugdbegaefde Ende godminnende Seraphina Legrand Den tijd van omtrent 21 jaeren by de welke hij gewonnen heeft 11 kinderen waer vaner 6 minderjaer zijn gestorven Den welken naer Eenen langdeurige Kwellinge van meer als een jaer, die hij altyd met veel verduldigheid heeft uitgestaan ten leste is afgestorven binnen het voorseyde Steenvoorde in den ouderdom van 56 jaeren, opgedragen door de medebroeders der maetschappy van den h. Eligius op den dag van zyne solemnele begraevinge Ende uytvaart wesende den 18 mey Vant' LopenDe s ChrlkkeLs laer achtiën onDerD twintig (zie afb. 1)⁷³. Let op de vermelding van de rederijkermaatschappij van de Heilige Eligius.*

3. Rouwklacht

Gedicht door de Hazebroekenaar **Benoot Van Rechem** voor Ludovicus Becquaert uit Steenvoorde voor de Maetschappij van Callekane overleden in Steenvoorde op de 11 juli 1842.

Het gedicht werd gepubliceerd in het huldenummer *Raf van den Abeele in Ons Heem*⁷⁴. Let op de vermelding van de rederijkermaatschappij van Callekane.

4. Winok Bourel

De Ekenaar **Winok Bourel** dichtte tweemaal voor mensen uit Steenvoorde.

Dat zijn:

a) LOFDICHT bij het huwelijk van Joannes Josephus Brutsaert met Joanna Teresia Vanoost op 2 februari 1831 te Steenvoorde. Het werd in 1985 door ons uitgegeven⁷⁵.

b) NAEMDICHT EN ZEGENWENSCH door diezelfde Bourel op 4 september 1841 voor Moriaux - Becquaert. Het werd eveneens in 1985 door ons uitgegeven⁷⁶.

⁶⁹ Over Waeyenburg zie: A. LOWYCK, *Nederlandstalige schrijver uit Belle ...*, a.w., blz. 12.

⁷⁰ *Séance du 22 novembre 1853* in ACFF 1 (1853), blz. 34.

⁷¹ *Séance du 22 novembre 1853* in ACFF 1 (1853), blz. 54.

⁷² Belle, Privé bezit, Wij danken schepen Steenkiste die ons dit gedicht aanwees.

⁷³ Het blad waaruit dit gedicht werd genomen werd vergroot om de tekst te kunnen lezen.

⁷⁴ A. LOWYCK, *Een vergeten rederijker: Benoot van Rechem in Ons Heem*, 38 (1984), blz. 83.

⁷⁵ A. LOWYCK, *Een vergeten rederijker volkse schoonschrijver Winok Bourel uit Eke*, Brugge, 1985, blz. 7-11.

⁷⁶ A. LOWYCK, *Winok Bourel ...*, a.w., blz. 12-14.

5. Hendrik de Kytspotter

Hendrik de Kytspotter was hoofdman van het rederijdersgilde van Steenvoorde en kende de Nederlandse letterkunde goed⁷⁷. Hij dichtte ook voor de rederijderskamer van Eke *Verblyders in 't Kruis*⁷⁸.

⁷⁷ *Les Flamands*, a.w., blz. 214, noot 1.

⁷⁸ Zie *Kasboek Eke* op jaar 1843 en C. MOEYAERT, *Recente uitingen van Nederlandstalig literair leven in Frans-Vlaanderen* (1850 tot nu) in *Vlaanderen*, 31 (1982), blz. 287; C. MOEYAERT, *Taal en Spelling* in *Jaarboek 1984, De Fransche Nederlanden*, blz. 161; C. MOEYAERT, *Verblyders*, z.j. blz. 4.

V. TWINTIGSTE EEUW

1. Alexander Harneux

Alexander Hameux werd in 1857 te Steenbeke geboren⁷⁹. Hij studeerde toen hij vijftien jaar oud was aan het Klein Seminarie van Hazebroek en werd priester gewijd in Kamerijk op 29 juni 1884 door Monseigneur Monnier. Hij werd achtereenvolgens leraar in Grevelingen in 1884, diocesaan missionaris in 1890, apostolisch missionaris in 1894, pastoor in Vleteren in 1900, pastoor in Warrem in 1904, deken in Steenvoorde in 1908 en kanunnik van Rijsel in 1919. Hij nam ontslag in 1928, vierde het gouden jubileum van zijn priesterwijding in 1934⁸⁰ en overleed in Steenbeke op 27 januari 1944, oud 87 jaar.

Hij hield tot tachtig Vlaamse preken per jaar in veel dorpen. Men noemde hem "de Lacordaire van Vlaanderen"⁸¹.

Werk:

Hij paste de toneelstukken, uitgegeven door de orgelmaker Frederik Loncke uit Esen (W.VI.), aan en herschreef ze in het dialect van de streek. Die toneelstukken werden overal afgeschreven en in zijn versie opgevoerd op veel plaatsen⁸². Dat zijn:

- a) *Jan Frutter.*
- b) *Kolonel Poerpot.*
- c) *Eene zitting te Boschbeke.*
- d) *Rattenoorlog.*

⁷⁹ G. BEUDAERT, *Steenbecque pepinière de Vocations*, z.pl, z.d., blz. 80-81. Zie ook jubileumprentje 50 jaar priester en bidprentje.

⁸⁰ Wij danken Kanunnik Deswarte die ons een prentje van zijn jubileumviering bezorgde.

⁸¹ BEUDAERT, *a.w.*, blz. 81.

⁸² J.E. VAN DEN DRIESSE, *L'éducation populaire flamande: le théâtre et le Chant in Le Beffroi de Flandre*, 1928 speciaal nummer, blz. 60-61.

2. René Despicht

R. Despicht⁸³ werd op 25 maart 1870 in Ochtezele geboren (afb. 14). Toen hij vijf jaar oud was verhuisden zijn ouders naar Arneke. De oudste vermelding van de naam van dit dorp uit 1141 is Renteka. Zijn meest gebruikte schuilnaam ontleende Despicht aan die naam⁸⁴. Schuilnamen van hem als Beenvoorde, Dunawin, Oftung, Voorde, Winoog, Devogel en Vanderhaeghen zijn vermeld in *Notre-Flandre*⁸⁵. Ook Amaat Hartevriend in *De Torrewachter*, mei 1939. Hij doorliep de humaniora aan het Klein-Seminarie in Hazebroek. Als student aan het Groot-Seminarie in Rijsel studeerde hij aan de Faculteit voor Letteren en Wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit in Rijsel⁸⁶. Hij werd op 4 juni 1898 in Rijsel priester gewijd, waar hij later zelf leraar werd. Van 1903 tot 1914 was hij kapelaan in Zegerskappel. Daar kwam hij in contact met Justin of Styn Blanckaert, de Vlaamsgezinde hereboer en later voorzitter van het *Vlaams Verbond van Frankrijk*. In 1907 ontving hij aldaar het *Vlaams Komitee van Frankrijk* en toonde de schatten van de kerk⁸⁷. Hij werd onder de oorlog gemobiliseerd en als tolk toegevoegd aan het Engelse leger. In 1918 werd hij kapelaan in Winnezele. Na 1929 werd hij om gezondheidsredenen rustend priester in Steenvoorde waar hij een werkhut liet bouwen in het Beenvoordebos. Van 1926 werd hij dank zij kanunnik Looten professor Nederlandse Taal en Letterkunde

⁸³ Als voornaamste bronnen over Despicht wordt in de Westhoek gebruikt: *Compte Rendu de la séance du 23 Septembre 1907*, in BCFF, 4 (1906-1911), blz. 213; R. DESPICHT, *La littérature flamande en Flandre Française in Flandre notre mère, La Flandre Française en douze tableaux*, dl. 1, Belle, 1931; G. FAVEREAU, *La propagande littéraire, Le Beffroi de Flandre*, numéro special, 1978, blz. 42-43; V. CELEN, *Zoo schrijven de Frans-Vlamingen Brugge*, 1944, blz. 19, 21, 23, 79, 98, 113, 123, 139, 143, 151, 153, 157, 158, 162, 164, 166, 177, 178 en 193; V. CELEN, *Herlevende Frans-Vlaamse Letterkunde*, Diest, 1945, bevat werk van Despicht; *Notre-Flandre*, jg. 7, (1959) nr. 3, volledig nummer gewijd aan Despicht; J. KLAAS, *De grootste door Vlaamse Vrienden in Frankrijk. Grafrede uitgesproken in Steenvoorde de 10 maart 1960 in Notre Flandre*, 8 (1960), nr. 2, blz. 3; REDACTIE, *Par de la là tombe*, in *Notre Flandre*, 8 (1960), nr. 2, blz. 4-5; R. W. PEE, DESPICHT in *Ons Erfdeel*, 4 (1960), nr. 1, blz. 5-9; B. BIJNENS, *Enkele gegevens Omtrent E.H. Despicht in Bachten de Kupe*, 2 (1960), nr. 3, blz. 46-49; L. H(OEX), *Professor emeritus R. Despicht door de Frans-Vlamingen ten grave gedragen in Westvlaamse Bazuin* Brussel, 36 (1960), nr. 4, blz. 5; *Prof. en R. DESPICHT ten grave gedragen in De Standaard* maart 1960; A. DEMEDTS, 1870-1960 *In memoriam professor-dichter René Despicht in De Standaard* 16 maart 1960; J. VERDONCK, *Mijnheer Despicht in Ons Erfdeel*, 4 (1961), nr. 3, blz. 8-11; *In memoriam Professor-Dichter-Heemkundige R. Despicht (1870-1960)*, in *Zuid- of Frans Vlaanderen*, Heemkundige bibliotheek Bachten de Kupe, 2 (1964), blz. 140-141; J.M. GANTOIS, *Zuidelijke Nederlanden, Wilrijk*, 1967, blz. 221-234; J.M. GANTOIS, *R. Despicht in Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letteren 1965-1966*, 1967, blz. 148; B. BIJNENS, *Vooraanstaande figuur Renaat Despicht (de E.H.) in Frans Vlaams Jaarboekje*, 3 (1970), blz. 16-17; L. VERBEKE, *Despicht René in Encyclopedie van de Vlaamse Bewegingen, Tielt en Utrecht*, 1973, dl. 1, blz. 402; F. PITTERY, *R. Despicht*, in *Winkler Prins Enc. v. Vlaanderen*, 1973, dl. 2, blz. 276; A. DEMEDTS, *Figuren uit Frans-Vlaanderen René Despicht in KfV*, 2 (1974), nr. 2, blz. 22-23; E.M.R. DESPICHT in *Frans-Vlaamse Jaarboekje*, (1974), blz. 88-89; A. DEMEDTS, *Twee priesters uit Frans-Vlaanderen*, in *Kerk en Leven*, 31-10-1974; A. DEMEDTS, *Despicht, René Frans-Vlaams Letterkundige in Nationaal Biografisch Woordenboek*, nr. 7, Kon. Academie van België (overdruk 1977), blz. 167; C. MOEYAERT, *De hedendaagse schrijftaal van de Westhoek in Frankrijk Lexicon 2*, in *De Franse Nederlanden Les pays Française, Jaarboek*, 1977, blz. 217 en vgl.; D. STEYAERT, *Het Vlaamsch Verbond van Frankrijk en het Nederlandsch, onuitgegeven eindwerk*, Gent, 1976-1977; E. VANDEWALLE, *Frans Vlaanderen aktualiteiten*, in *Ons Erfdeel*, 21 (1978), blz. 144-145; KfV. *Mededelingen*, 7 (1979), blz. 17; R. SEYS, *René Despicht, een been in 't graf*, in *VWS Cahier*, nr. 77, 14 (1979), blz. 2-16; W. BOUREL, *Frans Vlaamse voorman Despicht verliet ons tien jaar geleden*, in *De Lage Landen Le Courier des Pays-Bas*, 1980, nr. 5; KfV. *Mededelingen*, 8, (1981), blz. 30; M. DESWARTE, C. MOEYAERT en R. SEYS, *Herdenking René Despicht (1870-1960)*, z.pl., z.d. (1981), blz. 1-4; C. MOEYAERT, *En souvenir de l'abbé René Despicht (1870-1960)*, z.pl. (1981), blz. 1-2; A. DEMEDTS, *Westvlaamse literaire tijdschriften 1805-1940*, in *Lexicon van West-vlaamse schrijvers Brugge*, 3 (1986), blz. 22; R. SEYS, *Despicht René in Lexicon van Westvlaamse Schrijvers, Torhout* 2, blz. 41-42.

⁸⁴ *Le Beffroi*, numéro spécial, a.w., blz. 29.

⁸⁵ *Notre Flandre*, 3 seerie, nr. 2, blz. 18.

⁸⁶ BIJNENS, a.w., blz. 16-17.

⁸⁷ *Compte Rendu de la séance du 23 septembre 1907*, in BCFF (1906-1910), blz. 213.

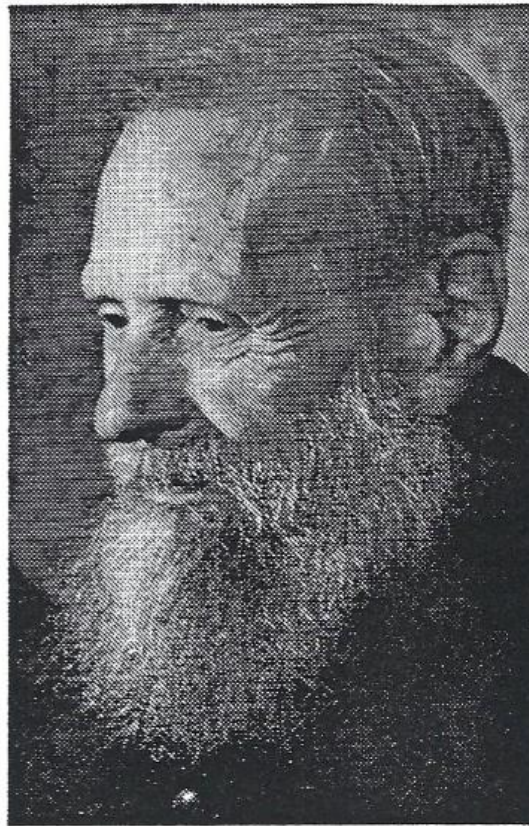
aan de Katholieke Universiteit in Rijsel en bleef dit tot 1937. In 1958 vierde hij zijn diamanten priester-jubileum in Steenvoorde en werd erelid van de *Maatschappij der Nederlandse Letterkunde* in Leiden. Hij overleed op 6 maart 1960 in Steenvoorde⁸⁸.

Hij wordt beschouwd als de belangrijkste dichter uit Frans-Vlaanderen na Michiel De Swaen⁸⁹. Een gedenkplaat op de kerk van zijn geboorteplaats Ochtezele houdt de herinnering aan hem levend.

Herdenking
RENE DESPICHT

(1870-1960)

Ter gelegenheid van de wijding van het smeedijzeren
kruis op zijn graf in Steenvoorde op 31 mei 1981

Uitgegeven door de VWS
(Vereniging van Westvlaamse Schrijvers)
'de Rumberg', Ringlaan 1, B-8280 Koekelare
en aangeboden door het
Triumviraat Rene Despicht
(Kan. Maxime Deswarte, Cyriel Moevaert en
Raf Seys)

Afb. 14 – Steenvoorde. Er werden Nederlandstalige prentjes van Despicht
uitgedeeld op 31 mei 1981.

⁸⁸ Voor de levensloop van Despicht volgen wij hoofdzakelijk BIJNENS, *a.w.*, blz. 16-17 en MOEYAERT, *a.w.*, blz. 2. Een grootse herdenking had plaats op 31 mei 1981 ter gelegenheid van de vervanging van z'n houten grafkruis door een smeedijzeren kruis. De organisatoren waren kanunnik Maxime Deswarte, de Z.E.H. Cyriel Moevaert en de hr. Raf Seys. Op deze plechtigheid werden Nederlandstalige gedachtenisprentjes uitgedeeld.

⁸⁹ R. SEYS, *A.W.*, blz. 1.

Werk:

- a) Samen met L Cremon en J. De Breyne gaf hij vanaf 1900 tot 1914 als lid van het Comité *Tisje Tasjes Almanak* uit. De almanak haalde een oplage van 6.000 exemplaren⁹⁰.
- b) Bijdragen in *Le Beffroi de Flandre* (1919-1920)⁹¹. We konden niet nagaan hoeveel Nederlandstalige bijdragen daarin verschenen zijn. O.m. *Het Fransche Vlaenderen* (sep. 1928, blz. 7).
- c) Ook voor *Mercure de Flandre* konden we zijn Nederlandstalige bijdragen niet inventariseren.
- d) Bijdragen in de *Vlaemsche Stemme in Vrankryk* (1923-1926).
- e) Bijdragen in *Le Lion de Flandre - De Torrewachter* (1929-1944). O.m. *Loflied tot Maria* (Lion de Flandre, juli-aug. 1929, p. 3); *De Melkege* Lion de Flandre. jan.-feb. 1933, blz. 32); *D'avondklokke van Broekburg* (Lion de Flandre, sept.-dec. 1933, blz. 252); nog vijf natuurgedicht (Lion de Flandre, maart-april 1937, blz. 48-52), *Het kruis te Winnezele* (Lion de Flandre, jan.-feb. 1933, blz. 32; *Mijn wensch* (Lion de Flandre, maart-april 1937, blz. 50); *Op M.th. D.D. overleden 1 mei 1935* Lion de Flandre, maart-april 1937, blz. 51); *Eerelied voor Heere Looten* Lion de Flandre, mei-juni 1931, blz. 5); *Op de plechtige eeremis van de E.H.D. te Watou den 29 april 1935* (Lion de Flandre, maartapril 1937, blz. 52).
- f) Bijdragen in *Notre Flandre - Zuid-Vlaamse Heem* (1952-1968), waaronder *Loflied aan Kamiel Looten*⁹². De volgende gedichten zijn er vermeld onder de schuilnaam "Devogel": *Onze Lieve Vrouw Der Tranen*, *Grimminck Bekoord*, *Zeven Ween van Kristus*, *Welboren 's Kapel*, *Kapel bij de Kruisstraet*, *Welboren leeft en sterft* en *Ziekeman geneest*. Onder de schuilnaam "Vanderhaeghen": *Sint Antonius te Beauvoorde*, *Klokkeluiider van Westkappel*, *De ratten van Boovoorde*, *Lauwijze 's peerd* en *De gevangen nachtegaal*⁹³.
- g) Hij werkte in 1959 mee aan *Tisje Tasje Korf*⁹⁴.
- h) Het onuitgegeven episch gedicht *Dunazoon*.
- i) Gedichten en proza, voor een klein gedeelte uitgegeven door Vital Celen⁹⁵ en R. Seys⁹⁶.
- j) *Kruis in Winnezele*, door E. Morel uitgegeven in *Ons Heem*.

⁹⁰ DEMEDTS, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, kol. 167.

⁹¹ DEMEDTS, *id.*, kol. 168.

⁹² *Notre Flandre*, 5 (1957), blz. 9.

⁹³ *Notre Flandre*, 3e serie, nr. 2, blz. 18 en nr. 3.

⁹⁴ DEMEDTS, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, a.w., kol. 169; DELEU, *Uit Tisje Tasjes Korf*, a.w., in *Ons Erfdeel*, 3 (1969), nr. 1, blz. 27.

⁹⁵ V. CELEN, *Zoo schrijven de Fransch Vlamingen*, Brugge 1943 en 1944. (Zie inhoudstafel aldaar op blz. 229-230; B. CELEN, *Herlevende Fransch-Vlaamsche Letterkunde*, Diest, 1945.

⁹⁶ R. SEYS, a.w., blz. 5 en 13.

3. Jerome Verdonck

J. Verdonck⁹⁷ werd op 6 september 1894 in Boeschepe op het Vleminckhof geboren (afb. 15). Hij deed zijn studie aan het kollege van Belle en het Klein Seminarie in Hazebroek waar hij "Bachelier es lettres" werd. Hij werd gemobiliseerd op 28 augustus 1914 en "geaffecteerd" aan het 156e regiment infanterie en maakte de hele campagne 1914-1918 mee in dit regiment van het 20ste Legerkorps. Hij werd viermaal geciteerd op de legerorders, werd tweemaal gewond en eindigde met de graad van luitenant en werd ridder van het "legion d'honneur". Verdonck gebruikte ooit die eretitels toen de Franse Veiligheidsdiensten hem lastig vielen om zijn Vlaamse overtuiging. Gedomobiliseerd in april 1919, kwam hij naar het Groot-Seminarie van Rijsel en organiseerde daar voor zijn medestudenten een cursus Nederlands. Hij werd daar priester gewijd op 2 juli 1922 op achtentwintigjarige leeftijd.

Jerome Verdonck werd benoemd tot kapelaan in Fives, H. Sacramentparochie in 1922 en bleef er tot 1925. Toen werd hij *missionnaire interdiocésain* in de twee bisdommen Rijsel en Kamerijk. Hij bleef dit veertien jaar lang. Hij werd benoemd tot pastoor van Oostkappel in juli 1934 en bleef er tot 1951. Hij werd in 1939 gemobiliseerd als reserve-kapitein van het 53e bataljon gemotoriseerde mitrailleurs. Hij werd krijgsgevangen genomen in de Vogezen op 20 juni 1940 en werd als krijgsgevangene weggevoerd eerst naar Pommeren en daarna naar Polen waar hij als Vlaming in augustus 1941 vrijgelaten werd. Hij werd tot pastoor-deken van Steenvoorde benoemd in juli 1951. Hij werd erekanunnik in 1953. Hij ging met pensioen als eredeken in zijn geboortedorp Boeschepe in het ouderlijke huis aan het kerkplein, alwaar hij overleed op 31 mei 1974⁹⁸.

Werk:

- a) Zijn *preken*. Deze werden bestudeerd en gepubliceerd door C. Moeyaert⁹⁹.
- b) *Mijnheer Despicht* in *Ons Erfdeel* 1961, IV, 3, p. 8-11¹⁰⁰.
- c) *Drie Schriften* met verzamelde Nederlandstalige verzen; o.a. over een priesterwijding. Ze worden bewaard in privé bezit.
- d) *Nederlands toneel in Frans-Vlaanderen*. Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 1962, VI, 2 blz. 12-14.
- e) *Troost der benauwde*. Gepubliceerd in *Ons Erfdeel*, 1, 196, X, 2, blz. 194-196.
- f) *Een grensgehucht over het Kruis*. Gepubliceerd *Ons Erfdeel*, 1967, XI, blz. 198-199.

⁹⁷ V. CELEN, *Zoo schrijven de Fransch Vlamingen*, a.w., blz. 171; J. VERDONCK, *Mijnheer Despicht*, in *Ons Erfdeel*, 4 (1961), nr. 3, blz. 8-11; L. VERBEKE, *Kan. J. Verdonck en J. Tillie 75 jaar*, in *Ons Erfdeel*, 13 (1969), nr. 2, blz. 160-161; C. MOEYAERT, *Frans-Vlaamse kultuurdag in Ekelsbeke 20 juli 1969*, in *Ons Erfdeel*, 13 (1969), nr. 1, blz. 166; A. DEMEDTS, *Twee priesters uit Frans-Vlaanderen in Kerk en Leven*, 31-10-1971. E. VANDEWALLE, *In memoriam Jerome Verdonck (1894-1974)*, in *Ons Erfdeel*, 17 (1974), nr. 3, blz. 470-471; A. DEMEDTS, *Verdonck, Jerome, Frans-Vlaming*, in *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Brussel, dl. 7 (1977), kol. 996-998; L. VERBEKE en C. MOEYAERT, *Kan. Jerome Verdonck (1894-1974)* in *KFV-Medelingen*, 2 (1974), nr. 2, blz. 13; F. PYPE, *Kanunnik Verdonck*, in *Iepers Kwartier*, 10 (1974), blz. 105; A. DEMEDTS, *Jerome Verdonck 1894-1974* in *Ons Erfdeel*, 21 (1978), nr. 1, blz. 148; C. MOEYAERT, *Lexicon*, in *Jaarboek Franse Nederlanden 1982*, blz. 209-230; DE CAESTECKER, *Kanunnik Jeroom Verdonck*, in *Westhoek*, 2 (1985), blz. 87-99; M. HOUVENAGHEL, *Mémoire d'un paysan de Boeschepe en Flandre*, in *Journal des Flandres*, 7, nov. 1987

⁹⁸ Wij gebruiken als voornaamste bron naast bovenvermelde in noot 90 een eigenhandig geschreven curriculum vitae door deken Verdonck.

⁹⁹ C. MOEYAERT, *Lexicon*, *Jaarboek de Franse Nederlanden 1982*, blz. 209-230.

¹⁰⁰ J. VERDONCK, *Mijnheer Despicht*, in *Ons Erfdeel* 4 (1961), nr. 4, blz. 8-11.

Wat ons bijblijft is niet zo zeer deze foto van de imposante figuur van Kanunnik Verdonck, plechtmatig bekleed met zijn waardigheidstekens, maar meer wat deze robuuste man was : TROUW.

Hij was trouw aan zijn roeping tot priester,
trouw aan zijn geboortestreek,
trouw aan zijn moedertaal,
trouw aan zijn vrienden.

Het wonder van zijn trouw vond zijn oorsprong in een diepe overtuiging die ooit eens als een vuur bij hem naar binnen sloeg. Kanunnik Verdonck was voor alles priester : een man van gebed. Hij bleef trouw aan zijn brevier, het gebed dat de mens zo onstuimig aangrijpt, zoals hij zei, gebed dat rassen, grenzen en tijd overschrijdt en de mens brengt tot het eeuwige, tot God : „deur God en is niet e 't wot, God is e 't wien !”

We konden erop rekenen dat we, op bezoek bij deken Verdonck, er geen gevaar bestond ons te vervelen. De man had een onvoorstelbare belangstelling ; hij interesseerde zich aan duizend-en-een dingen van om het even wie. Niemand vertelde met zoveel geestdrift over zijn streek, Vlaanderen en Frans-Vlaanderen, die heerlijke paradijselijke Westhoek, waarvan hij zelf getuigde : „Is Frankrijk mijn land, Vlaanderen blijft mijn heimat”.

Door zijn evangelische eenvoud, onwrikbare gestrengheid en toch een alledaagse vertrouwelijkheid, zijn rationele bedachtzaamheid en toch sobere grootheid, zijn vertelkunst, waarin mystieke bezieling en typische vlaamse gulhartigheid elkaar ontmoetten, schaarde deken Verdonck ontelbare vrienden rond zich. Alleen een man als Kanunnik Verdonck kon ons zo boeien.

Nu hij van ons is heengegaan naar de Eeuwige, de Alpha en de Omega, de cosmische Christus, persoonlijk en altijd-scheppende, (want Kanunnik Verdonck geloofde in de leer van Teilhard de Chardin) nu is hij voor ons een symbool van : TROUW !

Trouw aan onze roeping, taal, streek en vriendschap.

Afb. 15 – Nederlandstalig bidprentje van Jerome Verdonck.

4. Joseph Tillie

Joseph Tillie¹⁰¹ (afb. 16) werd op 29 augustus 1894 in Steenvoorde geboren als zoon van de fabrikant Gaston Tillie en Maria Caulier. Hij ging naar school in Steenvoorde, en later naar het St.-Jakobscollege in Hazebroek. Hij huwde met Suzanne Tueux uit Aarde en in tweede huwelijk met Suzanna Meerseman uit Hondschote in 1962. Hij overleed op 7 december 1971.

¹⁰¹ Over Jozef Tillie kan men de volgende bronnen naslaan: J. -B.-, *Zwervend door Frans Vlaanderen II. Te gast in Ons Huisje in Steenvoorde*, in *De Standaard*, 14-11-1968; L. VERBEKE, *Kan. J. Verdonck en J. Tillie 75 jaar*, in *Ons Erfdeel*, 13 (1969), nr. 2, blz. 160-161; P. VAN DAMME, *Frans Vlaanderen in Nederlands T.V. programma*, in *Ons Erfdeel*, 14 (1971), nr. 2, blz. 179; E.V.D.W., *Verlies voor Frans-Vlaanderen Joseph Tillie uit Steenvoorde overleden*, in *Gazet van Antwerpen*, 18-19 december 1971; D.A., *Een verdienstelijk Vlaming ging heen*, in *Het Volk*, 29-12-1971; A. LOUF, *Joseph Tillie*, in *De Standaard* na 17-12-1971 volgens een kopie in het bezit van de Z.E.H. Moeyaert; B. BIJNENS, *In Memoriam Joseph Tillie*, in *Bachten de Kupe*, 14 (1972), nr. 2, blz. 3-8; C. MOEYAERT, *In memoriam Joseph Tillie*, in *Ons Erfdeel*, 15 (1972) nr. 1, blz. 135-136; C. MOEYAERT, *Jozef Tillie*, in *Iepers Kwartier*, 8, nr. 3, blz. 75-81; C. MOEYAERT, *Tillie Jozef Vlaams strijder in Nationaal Biografisch Woordenboek*, Brussel, 5 (1972), kol. 897-900. Dit artikel is het meest volledige en moet nagezien worden voor verdere opzoekingen; M. HEIDA, *Jozef Tillie*, in *Neerlandia*, 76, nr. 1, blz. 28-29; *Jozef Tillie-herdenking*, in *Het Volk*, 17-04-1974; R. SEYS, *Tillie, Joseph*, in *Lexicon van Westvlaamse schrijvers*, Torhout, (1985); L. VERBEKE, *Tillie, Jozef Frans-Vlaams zakenman*, in *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, dl. 2, Tielt-Amsterdam, 1975, blz. 1666.

Afb. 16 – Joseph Tillie.

Ondanks zijn Franse opvoeding leerde hij Nederlands op straat, bij zijn speelkameraden en in de Vlaamse preek. Hij had een heeroom in Hazebroek bij wie hij Nederlands leerde schrijven toen hij als soldaat met hem korrespondeerde. Hij werd schoenfabrikant met meer dan honderd Vlaamse werklieden en later, als vertegenwoordiger van de Steenvoordse zuivelfabriek, kreeg hij belangstelling voor de volkstaal en spreken. Hij was soldaat in de oorlog 1914-1918 en als oud-strijder had hij later geen moeilijkheden om in alle vriendelijkheid de *Renseignements Généraux* af te wimpelen. Als schepen maakte hij het *Vlaams Kongres* in Steenvoorde rond 1930 mee en ontving de Vlaamse voormannen op het Stadhuis. Op 24 april 1963, pas op 69-jarige leeftijd, begon hij met een vrije cursus Nederlands op het Stadhuis van Steenvoorde, dank zij de Vlaamsvoelende burgemeester Dr. J.M. Ryckewaert. Hij werd voorzitter van de jury van de "Taal en Letterkundige Prijsvragen" voor Frans-Vlamingen georganiseerd door het *Komitee voor Frans-Vlaanderen*. Hij ijverde voor de hervernederlandsing van oude herbergnamen, het herstel van een Vlaamse kapel en was aanwezig bij de inhuldi-

ging van een Vlaamse reus in Eke. Op zijn huis, waar hij een zaaltje bij bouwde om er Nederlandse lessen te geven, liet hij fier het Vlaamse opschrift "Ons Huisje" aanbrengen. In 1965 zat hij samen met G. Prum het eerste Vlaamse Heemfeest in Winnezele voor. In 1970 werd hij in Lo tot ridder geslagen in de orde van het Manneke uit de Mane. Verschillende malen trad hij op voor radio Kortrijk, de Nederlandse TV en radio Rijsel. Dank zij hem o.m. heeft de gemeenteraad van Steenvoorde op 15 december 1970 de wens uitgedrukt om Nederlands onderwijs te krijgen. Hij had de wens uitgedrukt dat er voor zijn begrafenis een Nederlandstalige rouwbrief rondgestuurd zou worden en een Nederlands bidprentje uitgedeeld zou worden (afb. 17). Hij werd postuum gehuldigd op 7 mei 1970 met een Nederlandse gedenkplaat (zie afb. 18) op zijn huis.

Werk:

- a) Artikelen over de Frans-Vlaamse taal en gebruiken. Verscheen elk jaar in *Frans-Vlaamse Jaarboekje van Bachten de Kupe* 5 eerste dl., passim.
- b) *Vlaemsch Hoekje van Tisje-Tasje*. Deze rubriek verscheen een tweetal jaren elke week in *Journal des Flandres, La Bailleuloise, L'indicateur des Flandres*. Deze hoekjes werden in brochurtjes als overdruk gebundeld door Dr. L. Spyckerelle.
- c) *Schuifelt in Steenvoorde éclair* 1968, nr. 4.
- d) *Enige oude spreekwoorden in Steenvoorde éclair*, nr. 6.
- e) *Nieuwjaarswens*. Deze werd gedrukt en rondgestuurd aan zijn vrienden en was mede ondertekend door Dr. Lieven Spyckerelle.
- f) *Kassel*, Een folder over het stadje op de berg. Tillie vertaalde het uit het Frans rond 1960.

† Zalig aandenken aan

JOSEPH TILLIE

Weduwnaar van Mevrouw SUZANNE TUEUX
Echtgenoot van Mevrouw MEERSSEMAN

geboren in Steenvoorde op 29 augustus 1894 en er godvruchtig overleden op 7 december 1971, voorzien van de H.H. sacramenten der zieken. Sinds 1963 leraar Nederlands in Steenvoorde. Ridder in de orde van het Manneke uit de Mane. Mede-opsteller van het Vlaemsch Hoeksje van Tisje Tasje in de plaatselijke weekbladen.

Hij zal een leemte achterlaten. « Ons Huisje », waar we met zovelen hem zo dikwijls ontmoet hebben en hebben leren waarderen, zal een sprekend getuigenis zijn van de man die voor ons een driedubbele kracht zal blijven betekenen nog jaren lang.

Een kracht door z'n onwankelbaar geloof, waarvan hij tegenover alle mensen getuigenis aflegde, tot in z'n laatste uren. « Ze hebben m'n schoenen getaatst » zei hij nog een van de laatste dagen; hij bedoelde: ze hebben me bediend, ik ben bereid om de eeuwigheid in te gaan.

Een kracht door z'n heerlijke trouw. Trouw aan z'n wezen, aan z'n Vlaming-zijn in Frankrijk, aan z'n taal en z'n aard. Weinig mensen hebben de waarde van hun taal als geestelijk erfdeel zo hoog aangeslagen als hij. In z'n persoonlijke getuigenis waarom hij Nederlands onderwees, schreef hij « omdat ik van de Vlaamse taal houd, die van onze voorouders, en omdat ik er de rijkdom en de humor van waardeer in haar kostelijke spreekwoorden. » Niemand als hij heeft de eigen woordenschat ijveriger verzameld, beluisterd en met smaak aan anderen meegedeeld.

Tot de jongeren van z'n streek richtte hij zich met de bezwerende woorden: « Als het jullie mogelijk was om je overgrootvader tegen te komen en je zou met hem geen gesprek kunnen voeren, dan zou hij zich voor jullie schamen en in het laten varen van je taal zou hij een soort verraad ontdekken. . . »

Een kracht door z'n vriendschap, die sterk was en onwrikbaar, maar die gepaard ging met een onbevengene eerlijkheid. Hij heeft veel echte vrienden geteld door de Nederlanden heen, maar nooit heeft hij terwille van de vriendschap z'n eerlijke mening verzwegen, laat staan gewijzigd. Z'n woord was, naar Christus' eis: « ja » is « ja ».

Dierbare echtgenote, dank voor de trouwe verzorging tot het uiterste, dank voor je liefde en goedheid; beste kinderen en kleinkinderen, God vergoede je grote genegenheid en zorg; beste vrienden allemaal, vergeet ook jullie me niet, blijf verder werken voor ons gemeenschappelijk ideaal. Bid voor mij en bid voor m'n volk.

Mevrouw Joseph Tillie - Meersseman,
De Heer en Mevrouw Jacques Tillie - Lahaye,
kinderen en kleindochtertje,
De Heer en Mevrouw Pierre Tillie-Maes
en kinderen,
De Heer Jean Tillie,
Mevrouw Tillie - Caulier,
De Heer en Mevrouw Jean-Pierre Claeys - Tillie
en kinderen,
en al z'n familieleden en vrienden

danken u voor uw gebed en deelneming.

Auroradruk

De Ruddere, leper

Afb. 17 – Bidprentje van Joseph Tillie, Uitsluitend in het Nederlands.

Afb. 18 – Steenvoorde, Gedenkplaat op het huis van Joseph Tillie, bij zijn posthume huldiging aangebracht.

5. Henri Decoopman

Henri Louis Joseph Decoopman¹⁰² (zie afb. 19) geboren in St.Silvesterkappel op 13 mei 1895. Hij huwde op 21 juli 1920 met Irma Cornelie Honorine Foviez uit Steenvoorde. Hij nam deel aan de oorlog 1914-1918, werkte zijn leven lang tot pensioensleeftijd in het zuivelbedrijf van Steenvoorde en overleed op 4 april 1986. Zijn Franse rouwprentje vermeldde zijn trouw aan "*le precieuse Vlaamsche Erfdeel*".

Werk

- a) Hij won een prijs in de Opstelwedstrijd van *het Komitee voor Frans-Vlaanderen* en die tekst werd gestencild rondgedeeld.
- b) *Vertaling* in *Op nieuwe wegen*, dl. 2, blz. 30.
- c) *Steenvoorde in Frans-Vlaanderen*. Gepubliceerd in *Ons Erfdeel*, II (1963), nr. 3, blz. 197-198.
- d) *Kokkemare*. Moeyaert tekende dit aloude afweergebed uit zijn mond op¹⁰³. Het werd opnieuw bestudeerd door A. Lowyck¹⁰⁴.

¹⁰² Over Decoopman zie A. LOWYCK, *In Memoriam*, in KfV-Medelingen 14 (1986), nr. 2, blz. 13 en *Décès de m. Henri Decoopman* in *La Voix du Nord*, april 1986.

¹⁰³ C. MOEYAERT, in *Ons Erfdeel*, 17 (nov. dec. 1974), blz. 786.

¹⁰⁴ A. LOWYCK, *Kokkemare*, in *'t Beertje* 1987, blz. 124-130.

Afb. 19- Henri De Coopman.

6. Maxime Deswarte

Kanunnik Maxime Deswarte¹⁰⁵ (afb. 20) werd geboren in Steenvoorde op het Rieveld, een wijk van de Tempel, op 14 juni 1907 als zoon van François Lucien Deswarte uit Wemaarskappel en van Rachel Quéту uit Bavinkhove. Hij ging naar de gemeenteschool in Steenvoorde, dan een jaar in St.-Silvesterkappel waar hij verbleef bij zijn grootmoeder en daarna naar de Rieveldschool in Steenvoorde. In 1918 deed hij zijn plechtige communie in Zermezele. In 1919 ging hij opnieuw naar school in Steenvoorde, daarna naar het St.-Jaak-Kollege in Hazebroek en vervolgens twee jaar naar Valensijn waar hij als Vlaming zeer goed ontvangen werd. Hij werd soldaat in Marokko, veertien maanden lang zonder naar huis te komen. Hij ging naar Keulen om Duits te studeren aan het *Institut Français* en volgde een jaar filosofie aan het seminarie van Fulda. Daarna studeerde hij twee jaar Duits aan de universiteit in Rijssel en haalde een licentie. Toen volgde hij vier jaar theologie aan het Groot-Seminarie terwijl hij aan de katholieke Universiteit Nederlands studeerde bij professor Despicht. Hij werd priester gewijd in 1937.

¹⁰⁵ Zie over Maxime Deswarte volgende bronnen na: L. VERBEKE, *Vlaanderen in Frankrijk, a.w.*, blz. 162 en 215-216; L. VERBEKE, *Deswarte, Maxime*, in *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, Tielt en Utrecht, 1973, dl. 1, kol. 405; L. VERBEKE, *Onderwijs*, in *KFV-mededeling*, 15 (1987), nr. 3, blz. 11; M. SPANNEUT, *Hulde aan Drie Frans-Vlamingen*, in *KFV-mededelingen*, 15 (1987), nr. 3, blz. 26-27 is de preek van de huldetag; *Jubilés*, in *BCFF*, 1988, nr. 28, blz. 11-12.

In datzelfde jaar werd hij benoemd in Robeke aan het "Institut N.O. de la Victoire" en volgde hij Despicht op als hoogleraar Nederlands aan de katolieke Universiteit van Rijsel¹⁰⁶. Hij bleef veertien jaar Nederlandse colleges geven. Hij werd in 1951 tot directeur van het St.Franciscuscollege in Hazebroek benoemd. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in 1939 werd hij gemobiliseerd aan de Maas, in het Ardennerdepartement. Hij ging met zijn artillerieregiment naar Toulouse en bij de capitulatie naar de Pyreneeën. Vandaar vertrok hij naar het Seminarie van Rijsel dat gevlucht was in Castelnui-Durban. In het begin van 1941 was hij terug in Robeke.

Maxime Deswarte werd kanunnik in 1961 en ging later met pensioen in Steenvoorde. Kanunnik Deswarte werd er in 1987 gehuldigd bij zijn vijftigjarig priesterjubileum. Hij was meer dan eens verslaggever op de *Vlaamse Kongressen*, georganiseerd tussen 1924-1943 door het *Vlaamsch Verbond van Frankrijk*. Hij las samen met Despicht de Taalwedstrijden na. Sinds 1948 is hij de grote bezieler van de verbroedering op de Fr.-VI. kultuurdagen in Waregem¹⁰⁷. Hij was beroemd om zijn Nederlandse preken op de kultuurdagen in Ekelsbeke, aan de Zwartemolen over de drie priesters martelaars van Reningelst, bij St.Rochuskapel in Steenvoorde en bij de Kapel Bruneel.

Afb. 20 – Kanunnik Deswarte uit Steenvoorde.

Werk:

- a) *STREUVELS*, in *Dietse Warande en Belfort*, Streuvelsnummer, 1946 oktober¹⁰⁸.
- b) Bijdragen passim in de *Torrewachter*.
- c) *De Veldslag bij Steenvoorde*. Gepubliceerd in het boek *De prachtige historische stoet*¹⁰⁹.
- d) *Heer en Mevrouw Luc Verbeke*. Een artikel in het KfV huldenummer Luc Verbeke¹¹⁰.

¹⁰⁶ L. VERBEKE, *Onderwijs*, a.w., blz. 11.

¹⁰⁷ VERBEKE L., in *Encyclopedie*, a.w., kol. 405.

¹⁰⁸ VERBEKE, in *Encyclopedie*, a.w., kol. 405.

¹⁰⁹ *Le merveilleux cortège historique. De prachtige historische stoet*, Steenvoorde, (1987), blz. 73-74.

¹¹⁰ M. DESWARTE, *Heer en Mevrouw Luc Verbeke*, in *KfV-Mededelingen*, 16 (1988), blz. 10.

7. Georges Decalf

Georges Henri Gerard Cornil Decalf¹¹¹ (afb. 21) werd op 8 november 1911 in Godsvelde (Godewaarsvelde) geboren. Zijn vader was Jeremie Decalf uit Winnezele en zijn moeder Angèle Coudeville uit Steenvoorde. De ouderlijke hoeve lag op de Koesteert, een wijk op de grens van Godewaarsvelde tegen Steenvoorde. Hij ging naar school tot aan de "elde" (= leeftijd) van zes jaar in de Vrije School. Daarna tot elf jaar in de Gemeenteschool met de bekende meester Calloen. Die verbood aan zijn vader om Georges Frans te leren. Thuis moest het Nederlands zijn, op school Frans. Daarna was hij vanaf zijn elfde tot zijn achttiende jaar leerling aan het Klein-Seminarie, St.-Franciscus van Assisië in Hazebroek. Superior Gars was Vlaamsgezind en Georges Decalf nam vanaf de derde Latijnse driemaal deel aan de Nederlandse Taalwedstrijden van het Vlaams Verbond. Hij kreeg zijn eerste Vlaamse "dictionaire" van de bekende Nederlandsgezinde priester en voorman Andouche, die toen in zijn dorp Godewaarsvelde woonde. Hij studeerde filosofie aan het Seminarie van Mergem. Hij stichtte daar de Vlaamse bibliotheek geholpen door die andere voorman de Z.E.H. Lescroart. Hij gaf een tweetal jaren Vlaamse les aan een vijftiental seminaristen (afb. 22) aan de hand van het boek *Karel de Blauwer*. Daarna ging hij voor vier jaar naar het Groot-Seminarie in Rijsel. Ge-

Afb.21 – De Z.E.H. Georges Decalf.

urende die tijd volgde hij aan de katolieke Universiteit aldaar een cursus van twee jaar voor het baccalaureaat in de theologie. Hij werd op 2 juli 1937 in Rijsel priester gewijd. Hij werd in 1937 tot surveillant benoemd aan het kollege in Belle. In 1949 werd hij Dioceesaan missionaris in Kamerijk. In 1953 werd hij pastoor in Ekelsbeke en was toen de jongste pastoor van het bisdom. Hij organiseerde in 1956 de eerste *Frans-Vlaamse kultuurdag* in Ekelsbeke samen met wijlen de Z.E.H. Fruytier. Hij begon daar in 1957-1958 de gewaardeerde Vlaamse spreuken en zegswijzen mee te delen. De laatste Frans-Vlaamse kultuurdag in Ekelsbeke had plaats in 1987. Hij sprak driemaal in het Nederlands op de Frans-Vlaamse kultuurdagen van Waregem. Hij sprak ook in het Nederlands op het jubileum van André Demedts en voor Flor Barbry op de uitreiking van de André-Demedts-prijs. In 1987 ging hij met pensioen in Steenvoorde. Hij vierde zijn

gouden priesterjubileum in Ekelsbeke op 28 augustus 1987 en nam afscheid van zijn paro-

¹¹¹ Als meest gebruikte bronnen worden geraadpleegd: L. VERBEKE, *Decalf, Georges*, in *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, Tielt-Utrecht, 1973, blz. 82-83; L'abbé Decalf, in *Journal des Flandres*, 14-08-1987; *Le jubilé de l'abbé Decalf à Esquelbecq*, in *Journal des Flandres*, 14-21 augustus 1987; M.B.P., *Komitee huldigt pastoor Decalf*, in *Het Nieuwsblad*, 9 september 1987; *Esquelbecq Le jubilé sécerdital de l'abbé Decalf*, in *Journal des Flandres*, 21 augustus 1987; *Flandre notre mère*, in *Journal des Flandres*, 16 oktober 1987; C. MOEYAERT, *Hulde aan pastoor Decalf*, (Kortrijk), 1987, in *KFV-Mededelingen* 15, nr. 4, blz. 19-22; *Jubilés*, in *BCFF*, 1988, nr. 28, blz. 11; L. VERBEKE, *Hulde aan de E. G. Decalf*, in *KFV-mededelingen*, 15 (1988), nr. 4, blz. 17; J. VEYS, *Uit en over Frans-Vlaanderen*, in *KFV-mededelingen*, 16, (1988), nr. 3, blz. 17

chie op 30 augustus 1987. Bij die gelegenheid werd hem door het *Komitee voor Frans-Vlaanderen* een herinneringprentje aangeboden en Vlaamse Vlaggen uit Frans-Vlaanderen gewijd. Hij werd gehuldigd in Belle op de 40ste Frans-Vlaamse kultuurdagen¹¹² en in oktober 1987 ridder in de orde van het Manneke uit de Mane.

1. Andre FLAUW (†) — 2. Gerard PLANCKE — 3. Elie WESTELYNCK (†) — 4. Armand DESMEDT — 5. Achille DEFFONTAINE (†) — 6. Paul DEVENSDEVILK (†)
Tweede rij
7. Georges DECALF — 8. Anselme COUDEVILLE (†) — 9. Roger CARTON — 10. Andre DENAES (†) — 11. Marcel COCKEMPT — 12. Michel BEY AERT (†)
Derde rij
13. Andre HUYGHE — 14. Andre WAYENBURG (†) — 15. Pierre VERGRIETE (†) — 16. Elie VANDAELE

Afb. 22 – Leerlingen Vlaamse cursus in Mergem in 1929-1930.

Werk:

- a) Hij is bezig aan een boek *Frans-Vlaamse Spreekwoorden en zegswijzen*.
- b) *Spreuken* in het Parochieblad van Ekelsbeke, passim.
- c) *Hulde* in *KFV-Mededelingen*, 16 (1988) blz. 10-11¹¹³.

¹¹² MOEYAERT, *Hulde*, a.w., blz. 1-4; VEYS, a.w., blz. 17.

¹¹³ Wij danken dhr. Luc Verbeke uit Waregem die ons wees op die bijdrage.

8. Jan Sepieter

Jan Hendrik Corneel Sepieter (afb. 23) zoon van Paul Sepieter en van Blanche Ridez werd geboren in Steenvoorde op 22 april 1926. Hij ging naar school in Steenvoorde, was leerling aan het "Lycée des Flandres" in Hazebroek en studeerde in Rijsel aan het "Lycée Faidherbe". Hij huwde in Winnezele op 25 juli 1950 met Maria Magdalena Demey. Hij bouwde zijn bekende tweede woning "In de Leeuw" in Boeschepe in 1965. Er staat een mast met een windwijzer die de Vlaamse Leeuw voorstelt op het toppunt van de Boeschepeberg, honderd dertig meter hoog. Die leeuw bekroont als het ware de berg. Hij deed dienst in de post in Parijs, Rijsel en Robeke. Hij is de vader van Jean Paul Sepieter (zie verder). In de oorlog was hij in de Weerstand in de *mouvement du Voix du Nord*. Hij nam driemaal deel aan de taalprijsvraag van het K.F.V., niet in het Nederlands maar in het "Vlaemsch".

Afb. 23 - Jan Sepieter.

Werk:

a) Onder de *oornaam* of schuilnaam Corneel, naar zijn derde doopnaam, schreef hij zijn veel *Vlaemsche Vertellingen* in het *Journal des Flandres*, de *Indicateur des Flandres* en de *Baillouloise*. Er verschenen meer dan zestig verhaaltjes, in het dialect geschreven.

b) *Heeren oordeel*. Een van zijn bekende vertellingen *De Mol* staat gedrukt in het boek van zijn zoon Jan Paul: *Vlaemsch leeren* op blz. 103. Het stond in zijn *Vlaemsche vertellingen* van Korneel op blz. 55. Het verscheen onder de schuilnaam Corneel.

De Vlaamse Mol of Heeren oordeel is een vertelling over de vergadering van de maires van het distrikt Kassel in Wemaarskappel onder leiding van de *maire* van Kassel. Ze vierden de aanhechting van Vlaanderen bij Frankrijk 300 jaar geleden op de plaats van de veldslag. Corneel schreef er een spottende vertelling over *de Mol*. Hij vervangt de maires door de "heeren" van ieder dorp. Hij kreeg de gelegenheid dit verhaal te interpreteren tijdens een interview in Robeke voor radio Fr.-3 "wat een Vlaming dacht over de aanhechting". Hij herhaalde wat Dehaene gezegd: "il ne faut pas demander aux flamands de danser sur les tombes de nos ancêtres". Bij deze gelegenheid heeft hij in het Vlaams de geschiedenis verteld van de Mol of "Heeren": Het maakte ophef in Frankrijk dat een weerstander zo'n taal sprak bij het ontluiken van de Vlaamse beweging na 1944 o.m. door de oprichting van de *Hekkerschreeuwen*.

c) *Klagen van een Vlaming*. Frans-Vlaams gedicht onder de schuilnaam "Jan van den Berg" (KfV-Med. 2e jrg. nr. 4, blz. 31-32): met name

Klagen van een Vlaming.

Vaer van Vlaanderen (*vaer-ver*)

en verloren bij de Walen ...

9. Michel Loosen

Afb. 24 – Michel Loosen uit Steenvoorde.

Michel André Loosen (afb. 24) werd op 23 juli 1923 in Steenvoorde in de wijk Ryveld geboren. Zijn ouderlijk huis bestaat nog en is een schilderachtige boerderij. Hij is de zoon van Maurits Loosen en Magdalene Dervyn. Voor zijn zesde jaar kende hij geen Frans. Toen hij op die leeftijd naar school kwam samen met kinderen van Poolse emigranten, dacht hij zoals die Poolse kinderen dat heel Frankrijk Vlaams sprak. Op de gemeenteschool van Ryvelde leerde hij van 1935 tot 1942 Frans. Daarna ging hij van 1942 tot 1945 naar het inmiddels verdwenen "Collège des Flandres" in Hazebroek. In 1950 werd hij soldaat in Duitsland en Indochina. Hij werkte in de zuivelfabriek van Steenvoorde tot 1957, daarna bij een verzekeraar en in 1964 vestigde hij zich als zelfstandige verzekeraar in Steenvoorde.

Hij huwde in 1952 met Cecile Lecleire uit Godewaarsvelde, die stierf op 3 februari 1964. Hij hertrouwde op 8 januari 1965 in de St.-Katarinakerk in Rijsel met Christiaene Marie Emile Terèse Josephine Van De Merghele. Hij bouwde zijn woning in Steenvoorde en liet er, wat hij noemde, runetekens op aanbrengen en een Vlaamse huisnaam "Nuus kot". Ook op het huis van zijn grootouders in Ryveld liet hij een runeteken aanbrengen en een Vlaams opschrift "Kaal-Houck". Een paar van zijn gedichten blijken een anti-Franse inhoud te hebben o.m. Peene, Hardevoorde e.a.

Werk:

- a) In *KFV-Mededelingen* verschenen passim de volgende gedichten¹¹⁴: *Verloren Hoekje*, *Onverschilligheid*, *Mijne blinde taal*, *Peene*, *Bij Hardevoorde* (een gedicht) en *Tot op het laatst. Nederlands kursussen in Steenvoorde* (proza) verscheen in *KFV-Mededelingen* 6 (1978), nr. 3, blz. 28-29. in *Zo schrijven de Frans-Vlamingen* in *KFV-Mededelingen*, 8 (1980), nr. 2, blz. 35 verscheen onder Franse titel, *Après le voyage de Bokrijk sans pretention*, Aan Jan Luc Janssen een Nederlands gedicht.
- b) In het tijdschrift *Houtland* van 17 oktober 1979 *Vlaamse Eendracht*.
Dhr. Loosen wees nog een gedicht aan als verschenen in *Houtland* voor zijn overleden vader en een voor Pater Declerck¹¹⁵.
- c) In *Vlonder*, 1977, schreef hij 't *Verloren Hoekje*¹¹⁶.
- d) In *Dimentie*, tijdschrift uit Antwerpen, verscheen een gedicht zonder titel.
- e) *Peene*, dit gedicht verscheen ook in *Houtland* en werd gedeeltelijk overgenomen door Raf Seys¹¹⁷.
- f) *Het jubileum*, een toneelstuk dat gestencild en verspreid werd.
- g) *Lied van de Bolders-Wals*, met melodie en woorden van M. Loosen, muziek: Ph. Deschep-per, Lay-out: S. D'Haudt en illustratie, R. Sansen (afb. 25).

¹¹⁴ Michel Loosen wees ons die gedichten aan als verschenen in *KFV-Mededelingen*, maar hij kende geen datum. Wij danken dhr. Verbeke om die mededeling.

¹¹⁵ Ook die gedichten konden wij niet controleren.

¹¹⁶ Mededelingen van dhr. Loosen. M. LOOSEN *Verloren hoekje* in *Vlonder* 4 (1977), nr. 4, z. bi

¹¹⁷ R. SEYS, *De slag aan de Pene*, 1677, Koekelare, 1978, 2e druk, blz. 48 en R. SEYS, *Zwijgende Voettocht door het slagveld van de Pene*, Koekelare, 1984, blz. 5. We danken dhr. Seys voor de mededeling.

Lied van de Bolders ~ wals

Me zijn geen krollers, me zijn van die bolders, die bollen,
die bollen, die rollen. youw! Klakke op een oor, of bloodshoofd,
me kijken, me nijken, me reken van verre. De staak is een pluim,
me moeten daarbij, 't kan niet anders zijn. youw!

Bolle zonder bate,
Klitte op mate.
Al botsel 'n en kronkel 'n
Ze rolt op de straat.
Trager of rapper,
Is ze niet in 'n diek,
De kans is voor ons. Youw !

Toor, hij doet ook mee,
Van overouds.
'n eersten in Herzele,
Op 't Ryveld of Hardifort.
Hij schreeuwt op de baan :
" Je moet nu schieten!"
Maar 't zijn vele bloks . Youw !

Zou je nu kunnen winnen,
Of verlizen,
Een pintje of een bakje
Moe je altijd uit drinken!
En de die die kijken,
Z'hebben ook leute,
Me zijn al kontent ! Youw !

D'hele achemoen,
En in 'n avond,
Me vloekken, me tieren
En me plagen elkander.
En de dag bijkant uit,
De prijzen gewonnen,
Me zijn de puppen uit ! Sappe, Sappe !
Boluit !

Mélodie et paroles : M. Loosen. Musique : PH. Deschepper. Mise en page: Serge D'Hautd.
Illustration : René Sansen.

Afb. 25 – Lied van de Bolders-Wals. Melodie en woorden van Loosen uit Steenvoorde.

10. Mevrouw Nicole Berger-Verbeke

Afb. 26 – Mevrouw Nicole Verbeke.

Nicole Berthe Camille Verbeke (afb. 26) dochter van Camille Verbeke en Berthe Pierreuse werd op 12 augustus 1940 in Armentiers geboren. Ze groeide op in Steenvoorde en volgde lessen bij Jozef Tillie. Ze huwde met dokter Berger in Dowaaï en woont nu in Betun/Bethune.

Zij schreef:

Een grootmeester van de schilderkunst: Jan Van Eyck, in Ons Erfdeel, II (1968), nr. 3, blz. 196-197.

11. Jan Paul Sepieter

Afb. 27 – Jan Paul Sepieter

Hij¹¹⁸ (afb. 27) werd geboren in Boeschepe op 3 januari 1951 als zoon van Jan en Maria Magdalena Demey uit Meteren. Hij ging naar school aan het Staatslyceum in Torkwin (Tourcoing) van zijn 5e tot zijn 17e jaar. Hij liep daarna college aan de Rijksuniversiteit van Rijsel en vestigde zich als apotheker in Nipkerke. In zijn jeugd woonde hij in Steenvoorde en volgde Nederlandse lessen bij Jozef Tillie. Hij werkte mee aan de Frans-Vlaamse Kulturele dagen in Waregem. Hij stichtte de *Hekkerschreeuwen* ter bevordering van de ontwikkeling van de Vlaamse taal en volkscultuur.

Hij richtte de "Vlaamse Taalakademie" op. Hij was medewerker aan de Vlaamse Volkshogeschool in Hazebroek en legde de grondslagen voor het bekende Vlaamse cultuurcentrum "Het Blauwershof" in Godewaarsvelde. Hij is daar nog altijd de stichter en bestuurder van.

¹¹⁸ Over Sepieter zie o.m. E. VANDEWALLE, *Frans-Vlaanderen*, Brussel z.j., 14.

Hij is lid van de "VVA leper" (= Vlaamse Vereniging Academici) en gaf de eerste zwart-witte stickers uit "WHK-westhoek". Daarna gaf hij een reeks zwart gele stickers uit o.m. met de Vlaamse leeuw (afb. 28). Hij lanceerde in 1976 de eerste zwart gele trui met het opschrift "Mijn Vlaamsch in de Schole" (afb. 29). Bij de kantonale verkiezingen in 1974 haalde hij 6% van de stemmen voor zijn Vlaamse Lijst.

Werk:

a) *IK KLAPP'N VLAEMSCH LYK MIJN OUDERS* De eerste uitgave verscheen in Steenvoorde in 1976.

b) *IK KLAPP'N VLAEMSCH LYK MIJ OUDERS*. Dit was de tweede uitgave die verscheen in 1978 en verschilt nauwelijks van de eerste uitgave.

c) *Wekelijks hoekje* in *Journal des Flandres*. Hierin was *Ik klapp'n* voordien verschenen.

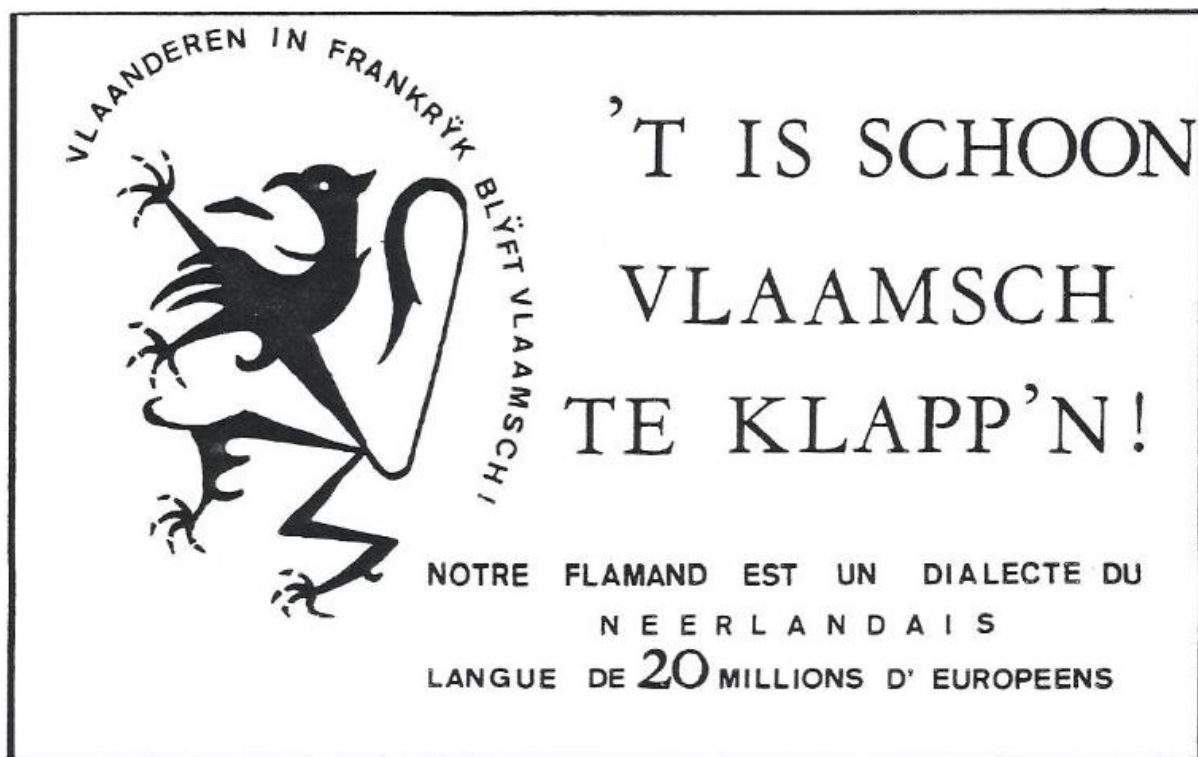
d) *VLAEMSCH LEEREN*. Verscheen in 1978 bij *Westhoek Editions* in Duinkerke (afb. 30).

e) *VLAEMSCH LEEREN*. Tweede uitgave, verscheen in herdruk in 1980 bij diezelfde *Westhoek Editions*.

f) *DE MUZIEK VAN HET VLAEMSCHE VOLK*, uitgegeven in 1980 bij diezelfde drukkerij.

g) Verschillende Nederlandse artikelen in *KFV-Mededelingen*, veel jaren lang. Jg. 2, nr. 2, 1974, blz. 24-27; nr. 4, blz. 26-30; jg. 9, nr. 1, blz. 24-27.

h) Vlaamse stickers: 1. *'t Is schoon Vlaams te klappen*. 2. *Constructions flamand*. 3. *Geen kerncentrale*. 4. *Me gaan nuze meulens niet laten doodvallen*¹¹⁹. De tekening van die stickers is van de hand van D. Copin van Belle.

Afb. 28 – Een zwart-gele sticker, uit een reeks die fierheid bracht onder de jongeren. Zij werd gelanceerd door J.P. Sepieter.

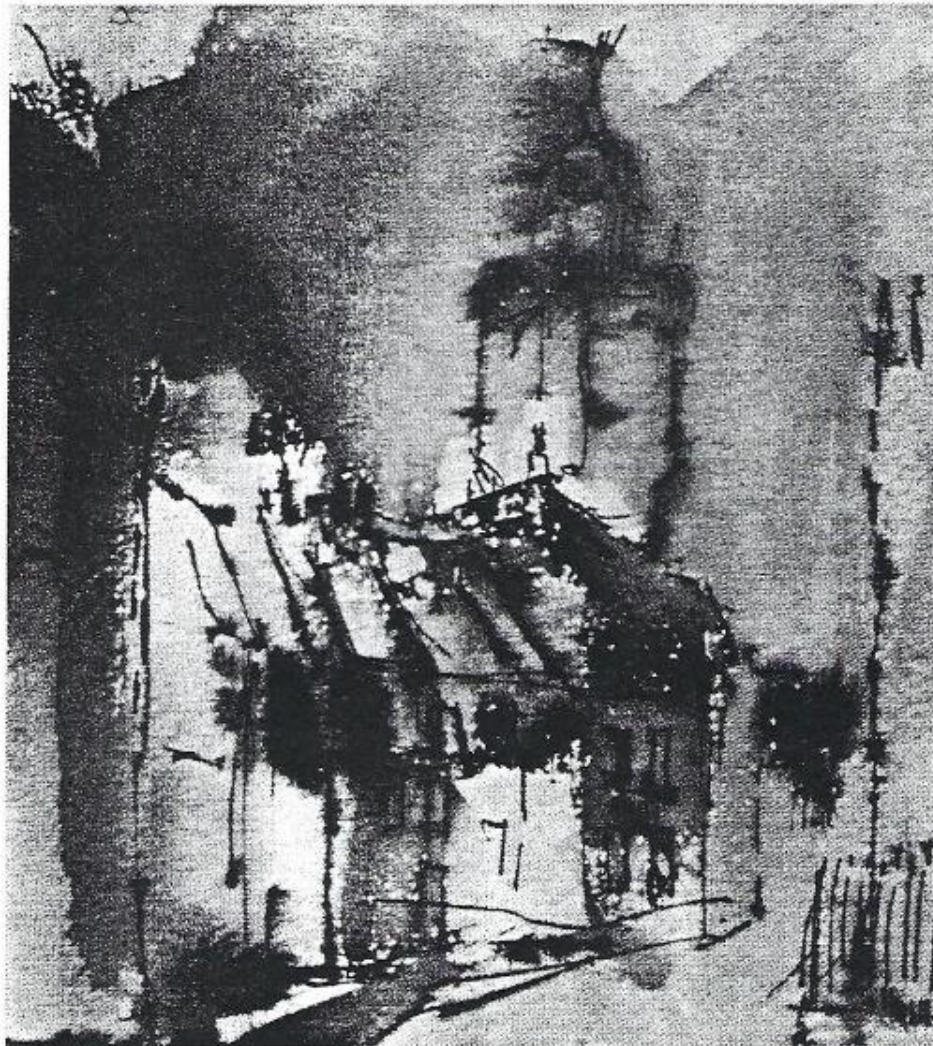
¹¹⁹ De eerste sticker werd herhaaldelijk herdrukt en gewijzigd en is nog verkrijgbaar.

Afb. 29 – De eerste Vlaamse trui verspreid door Jan Paul Sepieter.

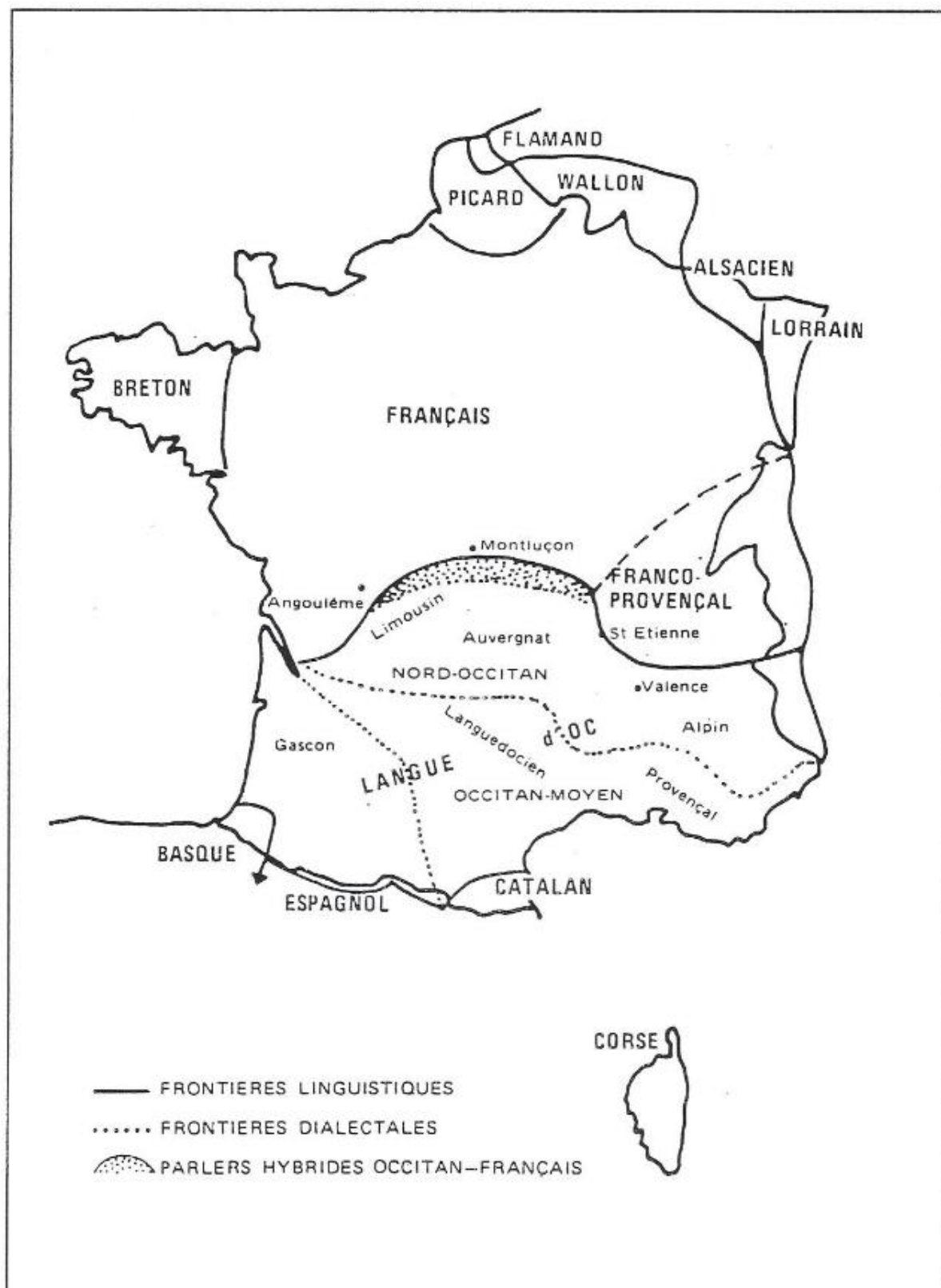
jean-Paul SEPIETER

Vlaemsch Leeren

(Leerboek voor het Vlaams van de Westhoek)
(Méthode d'apprentissage du flamand du Westhoek)

Afb. 30 – Jan Paul Sepieter. Kaft van zijn boek “Vlaemsch Leeren”.

Afb. 30 bis – Jan Paul Sepieter, Titelpagina van zijn boek “Vlaemsch Leeren”.

12. Pieter Vandevoorde genoemd Keuntsje

Pieter Maurits Paul Vandevoorde¹²⁰ (afb. 31) werd geboren op 9 juni 1953 in Steenvoorde als zoon van Jaak Vandevoorde uit Steenvoorde en Simonne Carlier uit Winnezele. Van vaders kant behoorde hij tot een oud Vlaams geslacht uit Steenvoorde. Hij genoot onderwijs aan de lagere school aldaar van zijn zesde tot zijn zestiende jaar. Daarna ging hij een jaar naar de landbouwschool in Wormhout. Hij werd "boer" tot zijn 26ste jaar bij zijn ouders en

Afb.31 – Pieter Vandevoorde, genoemd Keuntje.

ging toen in een ander huis in de "St.-Elooi-straat" wonen. Hij volgde veertien Nederlandse lessen bij kanunnik Deswarte en reisde naar Friesland om vier weken landbouwlessen te volgen en leerde daar nog beter Nederlands schrijven. Hij werkte aldus mee aan tijdschriften in Friesland. Hij had immers in Sluis zijn eerste gedicht gemaakt: *Eigen kunste*. Hij publiceerde gedichten in het tijdschrift *Vlonder* uitgegeven door O. Vandeputte uit Kortrijk en later in de *KFV-Mededelingen*. Hij werkte mee aan Radio Uilenspiegel. Zijn eerste schuilnaam was "Maurisje" in *l'Indicateur des Flandres*, later nam hij de naam "Keuntsje" aan omdat zijn grootvader konijnenhandelaar was en (als ook zijn vader) die "bijnaam" had. Hij was bij de eerste makers van Vlaamse stickers (afb. 32). Hij las vaak zijn gedichten voor in het St.Sebastiaenhof en was lid van de *Hekkerschreeuwen* (zie boven). Hij gaf les in "Vlaams" in Duinkerke met zelf gemaakte teksten, alsook in Lederzele, Hazebroek,

Rekspoede en Houtkerke. Hij geeft nu Nederlandse les in Vloerbeek (Fleurbaix) bij Armengtiers en in Steenvoorde.

Werk:

- a) Een groot schrift met al zijn *gedichten*.
- b) Een handboek *Klapt Vlaemsch* om de gewesttaal aan te leren, verschijnt eerdaags.
- c) *Mijn Vlaamsch, mijn Moedertale*¹²¹.

¹²⁰ Als bron kunt u naziën: "Vlamingen", *gooien geen bommen*, in *De Post*, nr. 1639, 3 aug. 1980; C. MOEYAERT, *Recente uitingen van Nederlands literair leven in Frans-Vlaanderen*, in *Vlaanderen*, 31 (1982), nr. 190, blz. 191; HDP, *Voortrekkers uit Frans-Vlaanderen (6) Keuntsje wil zijn volk weer "Vlamsch" Leren*, in *Het Wekelijks Nieuws*, 26-11-1982, blz. A20; S. ADRIAENS, *Graad en wijze van het gebruik van het Vlaams in Frans-Vlaanderen 1919-1988*, Verhandeling voorgelegd aan de Faculteit der letteren en Wijsbegeerte, Louvain-la-Neuve, 1987-1988, blz. 81-82.

¹²¹ KEUNTSJE, *Vrije Tribune* in *KFV-Mededelingen*, 5 (1977), nr. 2, blz. 32-33.

d) *Tegaere* verscheen in *KFV Mededelingen*¹²² en in Info-map "Frans Vlaanderen" Boeken-Aktie Werkgroep Frans-Vlaanderen V.S.A.G."

e) *Scheeën* en *Myn schoon vuul land* twee gedichten in het *Wekelijks Nieuws*¹²³.

f) *De rekmande van 'nielen*, proza dat tweemaal verschenen in *Journal des Flandres*¹²⁴.

g) *Bourenfaebel*¹²⁵.

h) *O Lieve ieltsje mhen zo lang op je wacht* een gedicht samen met *'t Kerstieltsje* in *Journal des Flandres*¹²⁶.

i) Verschillende *gedichten* in *'t Nieuwsjager* uit Friesland¹²⁷.

j) Hij publiceerde in *Vlonder*, tijdschrift uitgegeven in Kortrijk, *Eegkomst*, *Vlonder*, 4 (1979), nr. 1, sept., 3 blz. en in hetzelfde tijdschrift (1977), nr. 3, blz. 12-15 1) *Tegaere*; 2) *In Vlaanderen*; 3) *Feest in 't dorp*; 4) *Ze weet het niet*; 5) *Droomerie*.

k) In de *Koekestuut* (1981), *Men weet het enoeg*, *Ze weet het nie*.

l) In *Platch'iou*, *Alderheiligen*, *Schuutige nacht*, *Souvenir*, *Droomerie*, *Kijk'n*.

Afb.32 – Pieter Vandevoorde hoorde tot de eerste makers van Vlaamse stickers.

¹²² P. VAN DE VOORDE. *Zo schrijven de Franse Vlamingen*, in *KFV-Mededelingen*, 7 (1979), nr. 2, blz. 38. Wij danken dhr. Luc Verbeke om die aanwijzing.

¹²³ H.D.F., in *Wekelijks Nieuws*, a.w., blz. 20.

¹²⁴ KEUNTSJE, in *Journal des Flandres*, 28 januari 1984 en 5 december 1986.

¹²⁵ Boerenfaebel in *KFV-Mededelingen*, 8 (1986); nr. 2, blz. 36.

¹²⁶ KEUNTSJE, *'t Kersieltje ou l'ange de Noël* in *Journal des Flandres*, 3 januari 1986.

¹²⁷ VANDEVOORDE in *De Nieuwsjager* te beginnen met 1975.

VI. Besluit

1. De geschiedenis van de Nederlandstalige schrijvers in Steenvoorde is niet te beschrijven zonder invloed van de rederijkerkamer in Steenvoorde te bestuderen. Voor de 17de en 18de eeuw zijn hun bescheiden de enige bron van kennis van de Nederlandstalige schrijvers. Bovendien hielden ze Steenvoorde Nederlands.
2. Steenvoorde is het stadje, waar nu in de twintigste eeuw, nog de meeste Nederlandstalige schrijvers werken, nl. twaalf in aantal. Dat weerlegt de opwerping dat er na De Swaen geen Nederlandstalige schrijvers in de Westhoek meer waren.
3. Alle archief van de rederijderskamer uit de zeventiende eeuw ontbreekt door vernieling van het stadje. We kennen dus geen schrijvers uit die tijd. Dit ontbreken heeft ook zijn invloed op het totale aantal auteurs en daardoor komt het gezamenlijke aantal schrijvers lager te liggen dan in Belle¹²⁸.
4. Er werden zevenentwintig Nederlandstalige schrijvers in die drie eeuwen gevonden. Dat is een heel groot aantal voor zo'n kleine stad.
5. De belangrijkste schrijvers zijn: P.S. De Bats in de achttiende eeuw en vooral R. Despicht die door velen aangezien wordt als de grootste schrijver in de Westhoek na M. de Swaen¹²⁹.

¹²⁸ Zie A. LOWYCK, *Nederlandstalige schrijvers in Belle ...* in *Zannekin Jaarboek*, 10 (1988), blz. 68.

¹²⁹ R. SEYS, a.w., blz. 1.